

ผลงาน

เรื่อง การดำเนินงานโครงการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่
เพื่อนสูงวัย (Care Befriend)

ของ

นางสาววิชนี ดอกบัว

ตำแหน่ง นักพัฒนาสังคมปฏิบัติการ ตำแหน่งเลขที่ ๙๒

กลุ่มระบบการดูแลและเฝ้าระวังทางสังคมผู้สูงอายุ

กองส่งเสริมสวัสดิการและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ

กรมกิจการผู้สูงอายุ

ขอประเมินเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง นักพัฒนาสังคมชำนาญการ

ตำแหน่งเลขที่ ๙๒

กลุ่มระบบการดูแลและเฝ้าระวังทางสังคมผู้สูงอายุ

กองส่งเสริมสวัสดิการและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ

กรมกิจการผู้สูงอายุ

สารบัญ

หน้า

ส่วนที่ ๑	ข้อมูลบุคคล/ตำแหน่ง	๑
ส่วนที่ ๒	ผลงานที่เป็นผลการปฏิบัติงานหรือผลสำเร็จของงาน	
	๑. คำกล่าว	๑ - ๓
	๒. เรื่อง	๓
	๓. ระยะเวลาการดำเนินการ	๓
	๔. วัตถุประสงค์ของผลงาน	๓
	๕. ความรู้ ความชำนาญงาน หรือความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน	
	๕.๑ ความรู้ ความชำนาญงาน หรือความเชี่ยวชาญ	๓ - ๑๙
	๕.๒ ประสบการณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน	๑๙
	๖. สรุปสาระสำคัญ ขั้นตอนการดำเนินการ และเป้าหมายของงาน	
	๖.๑ สรุปสาระสำคัญ	๑๙ - ๒๐
	๖.๒ ขั้นตอนการดำเนินการ	๒๐ - ๒๑
	๖.๓ เป้าหมายของงาน	๒๑
	๗. ผลสำเร็จของงาน (เชิงปริมาณ/คุณภาพ)	
	๗.๑ ผลสำเร็จของงานเชิงปริมาณ	๒๒
	๗.๒ ผลสำเร็จของงานเชิงคุณภาพ	๒๒
	๘. การนำไปใช้ประโยชน์/ผลกระทบ	๒๒
	๙. ความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการ	๒๓
	๑๐. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ	๒๓
	๑๑. ข้อเสนอแนะ	๒๓
	๑๒. การเผยแพร่ผลงาน (ถ้ามี)	๒๔ - ๒๖
	๑๓. ผู้มีส่วนร่วมในผลงาน (ถ้ามี)	๒๗

ภาคผนวก

บรรณานุกรม

.....

แบบการเสนอผลงาน

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลบุคคล/ตำแหน่ง

ชื่อผู้ขอประเมิน.....นางสาววิชนี ดอกบัว.....

♦ ตำแหน่งปัจจุบัน.....นักพัฒนาสังคมปฏิบัติการ.....

หน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งปัจจุบัน มีหน้าที่รับผิดชอบ ดังนี้

๑. โครงการขับเคลื่อนมาตรฐานการดูแลผู้สูงอายุ

๒. โครงการพัฒนารูปแบบบริการที่ไร้รอยต่อในระยะกึ่งเฉียบพลันสำหรับผู้สูงอายุ (Project on Seamless Health and Social Services Provision for Elderly Persons หรือ S-TOP) ระหว่างประเทศไทยร่วมกับองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (JICA)

๓. อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการคณะอนุกรรมการบูรณาการจัดทำมาตรฐานการดูแลผู้สูงอายุ

๔. คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการคณะทำงานขับเคลื่อน ทบทวน และพัฒนามาตรฐานการดูแลผู้สูงอายุ

๕. งานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

♦ ตำแหน่งที่จะแต่งตั้ง.....นักพัฒนาสังคมชำนาญการ.....

หน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งที่จะแต่งตั้ง มีหน้าที่รับผิดชอบ ดังนี้

๑. โครงการขับเคลื่อนมาตรฐานการดูแลผู้สูงอายุ

๒. โครงการพัฒนารูปแบบบริการที่ไร้รอยต่อในระยะกึ่งเฉียบพลันสำหรับผู้สูงอายุ (Project on Seamless Health and Social Services Provision for Elderly Persons หรือ S-TOP) ระหว่างประเทศไทยร่วมกับองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (JICA)

๓. อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการคณะอนุกรรมการบูรณาการจัดทำมาตรฐานการดูแลผู้สูงอายุ

๔. คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการคณะทำงานขับเคลื่อน ทบทวน และพัฒนามาตรฐานการดูแลผู้สูงอายุ

๕. งานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

ส่วนที่ ๒ ผลงานที่เป็นผลการปฏิบัติงานหรือผลสำเร็จของงาน

๑. คำกล่าว

สังคมโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากร เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรผู้สูงอายุของทุกประเทศทั่วโลก ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์และการพัฒนาประเทศ โดยสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรผู้สูงอายุของประเทศไทยในปัจจุบัน ซึ่งมีจำนวนผู้สูงอายุมากถึง ๑๒ ล้านคน และมีแนวโน้มจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว โดยในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Aged Society) ซึ่งมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ ๒๐ ของประชากรทั้งประเทศ และมีการคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. ๒๕๗๔ จะมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากถึงร้อยละ ๒๘ ของประชากรทั้งประเทศ จนกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super-aged Society) โดยในขณะที่อัตราการเกิดลดลงตรงข้ามกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรผู้สูงอายุ ซึ่งจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลกระทบในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีนวัตกรรม และสังคมของประเทศ อนึ่งการเล็งเห็นถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรผู้สูงอายุเป็นการเตรียมความพร้อมรับมือกับสถานการณ์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ย่อมจะส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศได้อย่างมีคุณภาพ เนื่องจากผู้สูงอายุมีความแตกต่างจากช่วงวัยอื่นและเป็นบุคคลที่มีสมรรถภาพทางด้านร่างกาย จิตใจที่เสื่อมถอยลง และมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและด้านอื่น ๆ ตามมา ซึ่งส่งผลให้ความสามารถในการช่วยเหลือดูแลตัวเองของผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิตประจำวันมีประสิทธิภาพลดลง และมีความจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือดูแลอย่างเหมาะสมเฉพาะด้านที่แตกต่างกัน

จากรายงานปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ผลสำรวจผู้สูงอายุที่ได้รับการประเมินและคัดกรองสุขภาพ จำแนกตามความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน (Barthel Activities of Daily Living : ADL) โดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ผ่านระบบคลังข้อมูลด้านการแพทย์และสุขภาพ (Health Data Center : HDC) พบว่า ผู้สูงอายุที่ได้รับการประเมินและคัดกรองทั่วประเทศ จำนวน ๗,๖๘๕,๙๙๘ คน (ร้อยละ ๘๔.๐๘) โดยจำแนกออกเป็นผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม จำนวน ๗,๔๓๒,๘๗๕ คน (ร้อยละ ๙๖.๗๑) กลุ่มติดบ้าน จำนวน ๒๐๖,๕๖๙ คน (ร้อยละ ๒.๖๙) และกลุ่มติดเตียง จำนวน ๔๖,๕๕๔ คน (ร้อยละ ๐.๖๐) (กรมอนามัย, ข้อมูล ณ วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๔) ซึ่งจากรายงานดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการเตรียมความพร้อมในการดูแลผู้สูงอายุที่เหมาะสมและสอดคล้องต่อความต้องการของผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม โดยเฉพาะผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคมและติดบ้านที่มีความต้องการได้รับการช่วยเหลือดูแลจากผู้อื่นในบางกิจกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งมุ่งเน้นกิจกรรมทางด้านสังคมเป็นหลัก เช่น การช่วยเหลือดูแลพาผู้สูงอายุออกจากบ้านไปทำธุระหรือกิจกรรมทางสังคมนอกบ้าน การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การพาไปพบแพทย์และดูแลป้องกันโรคเบื้องต้น การท่องเที่ยวพักผ่อน การอำนวยความสะดวกในการประสานงานกับหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ การให้คำแนะนำปรึกษาและการเสริมพลังใจ เป็นต้น ซึ่งเป็นการดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบวิถีใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทของสถานการณ์สังคมไทยในปัจจุบันที่แตกต่างและเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากความต้องการในการได้รับการช่วยเหลือดูแลของผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มจะขึ้นอยู่กับปัจจัยที่แตกต่างกัน เช่น ปัจจัยทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งสะท้อนถึงความต้องการได้รับการดูแลของผู้สูงอายุและรูปแบบการให้บริการหรือการให้ความช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มที่เฉพาะแตกต่างกัน ประกอบกับผู้สูงอายุในเขตเมืองมีแนวโน้มอยู่ลำพังคนเดียวเพิ่มขึ้น ทำให้ความต้องการผู้ดูแลผู้สูงอายุในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการให้ความช่วยเหลือดูแลการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต หรือการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุออกมามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางสังคมมากขึ้น จะเป็นแนวทางในการช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายจิตใจที่แข็งแรง กระตุ้นให้มีผลกำลังในการดำเนินชีวิตมากขึ้น และช่วยป้องกันยับยั้งการเกิดปัญหาการเข้าสู่ภาวะพึ่งพิงหรือระยะยาวในผู้สูงอายุได้อีกทางหนึ่งเป็นสำคัญ

อีกทั้งยังปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนบุคลากรผู้ดูแลผู้สูงอายุที่มีความเชี่ยวชาญและมีทักษะความรู้ที่เหมาะสมกับการดูแลผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่ม รวมทั้งมีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการของสังคม เนื่องจากจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว สวนทางกับจำนวนของบุคลากรผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้ได้รับการฝึกอบรมให้มีทักษะความรู้ที่มีมาตรฐานในการดูแลผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม ทำให้เป็นประเด็นที่ท้าทายและจำเป็นเร่งด่วนให้ประเทศไทยต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับและแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น โดยจำเป็นต้องมีการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้ได้รับทักษะความรู้ในการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุอย่างเหมาะสมและเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด โดยให้สอดคล้องต่อความต้องการของผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่มเป็นสำคัญ รวมทั้งเป็นการรองรับกับบริบทสถานการณ์สังคมในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือคุ้มครองดูแลผู้สูงอายุให้ปลอดภัยในการดำเนินชีวิต

ทั้งนี้ ผู้ศึกษาเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาความต้องการของผู้สูงอายุทุกกลุ่มเป้าหมายและการเตรียมความพร้อมรองรับกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว รวมทั้งการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนบุคลากรผู้ดูแลผู้สูงอายุให้มีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการของสังคม ส่งผลให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยในปัจจุบัน จึงได้ทำการศึกษาค้นคว้าทบทวนรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์ประมวลผล และวางแผนการดำเนินงานผลักดันการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ : เพื่อนสูงวัย (Care Befriend) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างทักษะความรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายในการทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์สังคมปัจจุบัน เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุได้รับการช่วยเหลือดูแลอย่างเหมาะสมและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข รวมถึงผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

๒. เรื่อง การดำเนินงานโครงการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ : เพื่อนสูงวัย (Care Befriend)

๓. ระยะเวลาการดำเนินการ เดือนมกราคม - กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕

๔. วัตถุประสงค์ของผลงาน

- ๔.๑ เพื่อเสริมสร้างทักษะความรู้ในการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุเบื้องต้น
- ๔.๒ เพื่อสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์สังคมปัจจุบัน

๕. ความรู้ ความชำนาญงาน หรือความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

๕.๑ ความรู้ ความชำนาญงาน หรือความเชี่ยวชาญ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าทบทวนรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ แนวคิดทฤษฎี บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดแนวคิดทฤษฎีดังนี้

๑) แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ความหมายของผู้สูงอายุ

ปัจจุบันองค์การสหประชาชาติ (United Nations) ยังไม่ได้มีการกำหนดคำนิยามที่แน่นอนว่า บุคคลที่มีอายุเท่าไรจึงจะเรียกว่าเป็น “ผู้สูงอายุ” (older/elderly person) แต่องค์การสหประชาชาติได้มีการใช้เกณฑ์อายุ ๖๐ ปีขึ้นไป ในการนำเสนอสถิติ ข้อมูล และตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ซึ่งในขณะที่ประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่จะใช้การกำหนดอายุ ๖๕ ปีขึ้นไป เป็นเกณฑ์ในการนิยาม “ผู้สูงอายุ”

สำหรับประเทศไทย ได้มีการกำหนดนิยาม “ผู้สูงอายุ” ไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๓๑ “ผู้สูงอายุ” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

โดยนิยาม “ผู้สูงอายุ” (older person) หมายถึง ผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป สามารถกำหนดระดับของผู้สูงอายุ ดังนี้

- ผู้สูงอายุวัยต้น หมายถึง ผู้มีอายุ ๖๐ - ๖๙ ปี
- ผู้สูงอายุวัยกลาง หมายถึง ผู้มีอายุ ๗๐ - ๗๙ ปี
- ผู้สูงอายุวัยปลาย หมายถึง ผู้มีอายุ ๘๐ ปีขึ้นไป

“ประชากรสูงอายุ” หมายถึง ประชากรอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป

สุรกุล เจนอบรม (๒๕๔๑, น. ๑๒) ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุว่า บุคคลผู้จะเข้าข่ายเป็นผู้สูงอายุ มีเกณฑ์ในการพิจารณาแตกต่างกัน โดยกำหนดเกณฑ์ไว้ ๔ ลักษณะ ได้แก่ ๑) พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากอายุจริงที่ปรากฏ (Chronological Aging) จากจำนวนปีหรืออายุที่ปรากฏจริงตามปฏิทิน โดยไม่นำเอาปัจจัยอื่นมาร่วมพิจารณา ๒) พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (Physiological Aging) กระบวนการเปลี่ยนแปลงจะเพิ่มขึ้นตามอายุขัยในแต่ละปี ๓) พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุได้จากลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ (Psychological Aging) จากกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ สติปัญญา การรับรู้และเรียนรู้ที่ถดถอยลง ๔) พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากบทบาททางสังคม (Sociological Aging) จากบทบาทหน้าที่ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคล ตลอดจนความรับผิดชอบในการทำงานลดลง

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (๒๕๓๙, น. ๒) ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุว่า บุคคลที่สังคมได้กำหนดเกณฑ์อายุ เมื่อมีชีวิตอยู่ในช่วงวัยสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นวัยเสื่อมทางร่างกาย จิตใจและสังคม แต่ละคนจะปรากฏอาการเสื่อมแตกต่างกัน นอกจากอาการเสื่อมดังกล่าวแล้ว ยังใช้เกณฑ์อายุ ๖๐ ปี เป็นเกณฑ์สากลเพื่อให้ทราบว่าบุคคลใดสมควรเป็นผู้สูงอายุนำมาพิจารณาประกอบกัน

Craig (๑๙๙๑) และ Hoffman and others (๑๙๘๘) (อ้างถึงใน ศรีเรือน แก้วกังวาล, ๒๕๔๕, น. ๕๔๑) ได้แบ่งช่วงวัยของผู้สูงอายุเป็น ๔ ช่วง ดังนี้

๑) วัยสูงอายุตอนต้น (The Young Old) ช่วงอายุ ๖๐ – ๖๙ ปี ซึ่งเป็นช่วงที่ต้องพบกับความเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่เป็นภาวะวิกฤติหลายด้าน เช่น การเกษียณอายุ การเสียชีวิตของญาติสนิทหรือคู่ครอง รายได้ที่ลดลง การสูญเสียบทบาททางสังคม โดยทั่วไปช่วงนี้บุคคลยังคงแข็งแรงแต่อาจต้องพึ่งพาผู้อื่นบ้าง อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงจะรู้จักการปรับตัวมากกว่า โดยช่วงอายุนี้อย่างคงมีสมรรถภาพด้านต่าง ๆ สมบูรณ์ และยังสามารถร่วมกิจกรรมทางสังคมทั้งในและนอกครอบครัวได้เป็นอย่างดี

๒) วัยสูงอายุตอนกลาง (The Middle Age Old) ช่วงอายุ ๗๐ – ๗๙ ปี เป็นช่วงที่เริ่มเจ็บป่วยเพื่อนและสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ใกล้เคียงกันเริ่มเสียชีวิตมากขึ้น การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมน้อยลง ซึ่งเป็นการปรับตัวแบบ Disengagement คือการเลิกเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม

๓) วัยสูงอายุมาก (The Old Old) ช่วงอายุ ๘๐ – ๘๙ ปี เป็นช่วงอายุที่จะต้องปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เพราะสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับคนอายุช่วงนี้ต้องมีความเป็นส่วนตัวมาก และต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่กระตุ้นความมีสมรรถภาพในแง่ต่าง ๆ ตามวัย (Both Privacy and Stimulating) ผู้สูงวัยระยะนี้ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นมากกว่าวัยที่ผ่านมา

๔) วัยสูงอายุมาก ๆ (The Very Old Old) ช่วงอายุ ๙๐ – ๙๙ ปี ผู้ที่มีระดับอายุนี้นี้มีจำนวนค่อนข้างน้อย เป็นระยะที่มักมีปัญหาด้านสุขภาพมาก ผู้ที่อายุอยู่ในระดับนี้ควรทำกิจกรรมที่ไม่ต้องแข่งขัน และทำกิจกรรมที่ตนพอใจและอยากทำ ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ได้ผ่านวิกฤติต่าง ๆ ของชีวิตมาแล้วด้วยดีมากมาย จึงเป็นช่วงนี้ที่แสวงหาความสุขสงบพอใจในตนเอง

Hall (๑๙๗๖) และ Birren and Renner (๑๙๗๗) (อ้างถึงใน นิรัฐพงศ์ อนุวัตรรยรง, ๒๕๓๖ น. ๑๑ – ๑๒) ได้นิยามการแบ่งความสูงอายุออกเป็น ๓ มิติ ดังนี้

มิติแรกเป็นความสูงอายุมิติทางร่างกาย หรือชีวภาพ (Biological Aging) เป็นมิติของความสูงอายุที่มีความเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย เนื่องจากประสิทธิภาพการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายลดน้อยลง ซึ่งเป็นผลมาจากความเสื่อมตามกระบวนการสูงอายุตามอายุขัย (Life Span) ซึ่งบางครั้งอาจกล่าวได้ว่า เป็นมิติทางเวลา

ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความสูงอายุเป็นความสูงอายุตามวัย (Chronological Aging) เป็นความสูงอายุตามปฏิทิน โดยนับจากปีที่เกิดเป็นต้นไปและบอกได้ทันทีว่าใครมีอายุมากหรือน้อยเพียงใด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายจะบ่งชี้ว่ามีอายุความเสื่อมตามกระบวนการของอายุขัยของแต่ละบุคคล

มิติที่สองเป็นความสูงอายุมิติทางจิตใจ (Psychological Aging) เป็นมิติของความสูงอายุที่มีการเปลี่ยนแปลงในหน้าที่ของการรับรู้กระบวนการความคิด ความจำ การเรียนรู้ เซวรณ์ปัญญา และลักษณะของบุคลิกภาพที่ปรากฏในระยะต่าง ๆ ของชีวิต และคนที่มีอายุมากขึ้น

มิติสุดท้าย เป็นความสูงอายุมิติทางสังคม (Social Aging) เป็นมิติที่คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่สถานภาพของผู้สูงอายุในระบบสังคม เช่น ครอบครัว ชุมชน หน่วยงาน องค์กร และอื่น ๆ เป็นต้น

Barrow และ Smith (อ้างถึงใน ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, ๒๕๔๔, น. ๑๐ - ๑๑)

ได้เสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของผู้สูงอายุว่า เป็นการยากที่จะกำหนดว่าผู้ใดชราภาพหรือสูงอายุ แต่สามารถพิจารณาจากองค์ประกอบต่าง ๆ ได้ดังนี้

- ๑) ประเพณีนิยม เป็นการกำหนดผู้สูงอายุ โดยยึดตามเกณฑ์อายุที่ออกจากงาน
- ๒) การปฏิบัติหน้าที่ทางร่างกาย เป็นการกำหนดโดยยึดตามเกณฑ์ทางสรีรวิทยาหรือกายภาพ ซึ่งบุคคลจะมีการเสื่อมสลายทางสรีรวิทยาที่แตกต่างกันในวัยสูงอายุอวัยวะส่วนต่าง ๆ ในร่างกายจะทำงานน้อยลง
- ๓) การปฏิบัติหน้าที่ทางด้านจิตใจ เป็นการกำหนดตามเกณฑ์ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ความจำ การเรียนรู้ และความเสื่อมทางด้านจิตใจ
- ๔) ความคิดเกี่ยวกับตนเอง เป็นการกำหนดโดยยึดความคิดที่ผู้สูงอายุมองตนเอง ส่งผลต่อบุคลิกภาพทางกาย และความรู้สึกทางด้านจิตใจ และการดำเนินชีวิตประจำวัน
- ๕) ความสามารถในการประกอบอาชีพ เป็นการกำหนดโดยยึดความสามารถในการประกอบอาชีพ ซึ่งผู้สูงอายุเป็นวัยที่ต้องการพักผ่อน เป็นบุคคลที่มีวัยเกินกว่าวัยที่จะอยู่ในกำลังแรงงาน
- ๖) ความกดดันทางอารมณ์และความเจ็บป่วย เป็นการกำหนดโดยยึดเกณฑ์ตามสภาพร่างกาย จิตใจ โดยผู้สูงอายุจะเผชิญกับโรคภัยและการเจ็บป่วย เนื่องจากสภาพทางร่างกายและอวัยวะต่าง ๆ เสื่อมลง และเผชิญกับปัญหาทางสังคม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การนิยามความหมายของคำว่า “ผู้สูงอายุ” จะมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละบริบททางสังคม โดยส่วนใหญ่จะถูกกำหนดว่าเป็นบุคคลผู้ซึ่งมีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป ทั้งเพศชาย เพศหญิง และไม่ระบุเพศ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีปัจจัยซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจที่มีความเสื่อมถอย และมีสมรรถภาพที่ลดลง รวมถึงสถานภาพหรือบทบาททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

การเปลี่ยนแปลงในวัยผู้สูงอายุ

ความสูงอายุนั้นจะขึ้นอยู่กับเวลาของการมีชีวิตและสัมพันธ์โดยตรงกับความเจริญและความเสื่อมถอยของร่างกายมนุษย์ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้วัยสูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทุกองค์ประกอบของมนุษย์ ดังนี้ (วิไลวรรณ ทองเจริญ, ๒๕๔๕, น. ๖๕ - ๘๔)

- ๑) การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (Physiological Changes) ผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงแห่งความเสื่อมอย่างถดถอยลงทุกระบบของร่างกาย ผิวหนังบางลง เหี่ยวย่นฉีกขาดง่ายการระบายความร้อนไม่ดี ผมขนมีจำนวนลดลง การเคลื่อนไหวและความคิดเชื่องช้า สายตาเสื่อมมองเห็นไม่ชัด หูตึงการรับกลิ่นลดลง กล้ามเนื้อ

อ่อนแรง กระดูกเสื่อมระบบหัวใจและหลอดเลือดเสื่อม ระบบภูมิคุ้มกันทำงานลดลง ระบบทางเดินหายใจเสื่อมลง ทำให้เกิดโรคต่าง ๆ ได้ง่าย เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคติดเชื้อต่าง ๆ ซึ่งความเสื่อมจะเกิดขึ้นกับบุคคลไม่เท่ากันขึ้นกับกรรมพันธุ์ เพศ อาชีพ การดูแลสุขภาพ อาหาร สิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้สูงอายุ ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสภาพร่างกายที่อ่อนแอ ความสามารถในการช่วยเหลือหรือดูแลตนเองก็ลดลงไป เหล่านี้ล้วนนำไปสู่การเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ

๒) การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ (Psychological Changes) ผู้สูงอายุมักจะมีการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพไปตามความคิดเห็นของตน ซึ่งอาจเกิดจากการรับรู้ในเรื่องของอายุและการยอมรับของสังคม ซึ่งผู้สูงอายุมักรู้สึกว่าตนไม่เป็นที่ต้องการของผู้ที่อ่อนวัยกว่า จึงมักมีบุคลิกภาพใจน้อยอ่อนไหวง่ายรู้สึกไม่มั่นคง ไม่ปลอดภัย ข้างบนโกรธง่าย คิดถึงแต่ตนเอง การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ความจำ ผู้สูงอายุจะมีการเรียนรู้ช้าลง มีความลำบากในเรื่องความจำระยะสั้น แต่การเรียกกลับซึ่งเป็นความจำระยะยาวยังคงสูงอยู่ในด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผู้สูงอายุยังมีอยู่มากในด้านสติปัญญา ผู้สูงอายุปกติจะมีการเปลี่ยนแปลงด้านสติปัญญาเสื่อมถอยลงเพียงเล็กน้อยหรือไม่เปลี่ยนแปลงเลย

๓) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Changes) เมื่อบุคคลเข้าสู่วัยสูงอายุภาระหน้าที่และบทบาททางสังคมจะลดลง เนื่องจากข้อจำกัดทางร่างกายและการเกษียณอายุทำให้ผู้สูงอายุห่างจากสังคมออกไป เพื่อนฝูงลดลง รายได้ลดลง แบบแผนการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงของประเทศจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของครอบครัวจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยว เป็นเหตุให้ผู้สูงอายุต้องอยู่ตามลำพังมากขึ้น ทำให้เกิดความรู้สึกเหงา โดดเดี่ยวอีกทั้งการสูญเสียเพื่อนฝูงและคู่ชีวิตก็ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกโดดเดี่ยวมากขึ้นจะรู้สึกซึมเศร้าสิ้นหวัง ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพจิต

การเปลี่ยนแปลงวัยในผู้สูงอายุได้มีผู้ศึกษาและอธิบายถึงสภาพของการเปลี่ยนแปลงวัยผู้สูงอายุที่มีผลจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเสื่อมโทรมของร่างกาย (วันเพ็ญวงศ์จิรนรา, ๒๕๓๙, น. ๑๐) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ สภาพปัญหาของผู้สูงอายุที่มีผลจากการเปลี่ยนแปลง ๓ ประการ ได้แก่

๑) การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จำแนกออกตามระบบของร่างกายได้ดังนี้

(๑.๑) ระบบผิวหนังผิวหนังบางลง เพราะเซลล์ผิวหนังมีจำนวนลดลง เซลล์ที่เหลือเจริญช้าลง อัตราการสร้างเซลล์ใหม่ลดลง

(๑.๒) ระบบประสาทและระบบสัมผัสเซลล์สมอง และเซลล์ประสาทมีจำนวนลดลง ระบบกล้ามเนื้อและกระดูกจำนวน และขนาดเส้นใยของเซลล์กล้ามเนื้อลดลง มีเนื้อเยื่อพังพืดเข้ามาแทนที่มากขึ้น

(๑.๓) ระบบการไหลเวียนโลหิตหลอดเลือด ปอดมีขนาดใหญ่ขึ้นความยืดหยุ่นของเนื้อปอดลดลง

(๑.๔) ระบบทางเดินอาหาร ฟันของผู้สูงอายุไม่แข็งแรง เคลือบฟันเริ่มบางลง เซลล์สร้างฟันลดลง ฟันผุง่ายขึ้น ผู้สูงอายุไม่ค่อยมีฟันเหลือ จึงจำเป็นต้องใส่ฟันปลอม ทำให้การเคี้ยวอาหารไม่สะดวก โดยต้องรับประทานอาหารอ่อนและย่อยง่าย

(๑.๕) ระบบทางเดินปัสสาวะและระบบสืบพันธุ์ผู้สูงอายุมีปัญหา

(๑.๖) ระบบต่อมไร้ท่อต่อมไธสมองจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างและทำงานลดลง ผู้สูงอายุจะเกิดอาการอ่อนเพลียเบื่ออาหารและน้ำหนักลดลง

๒) การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและอารมณ์จะมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เนื่องจากความเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย

การสูญเสียบุคคลใกล้ชิด การแยกไปของสมาชิกในครอบครัว และการหยุดจากงานที่ทำอยู่เป็นประจำ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ

๓) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับภาระหน้าที่และบทบาทของผู้สูงอายุทางสังคมลดลง เนื่องจากมีข้อจำกัดทางร่างกาย ทำให้ความคล่องตัวในการคิดการกระทำ การสื่อสารสัมพันธ์ทางสังคมมีขอบเขตจำกัด ส่งผลให้เกิดความห่างเหินจากสังคมมีมากขึ้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า จากการที่ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลายด้านทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบเสื่อมถอยในด้านร่างกายจะมีความเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ ประสิทธิภาพการทำงานจะลดลงนำไปสู่การเจ็บป่วยและเป็นโรค ด้านจิตใจจะมีการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพและการรับรู้จนกระทั่งเกิดความรู้สึกใจน้อยอ่อนไหว ไม่มั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ ด้านสังคมมีการเปลี่ยนแปลงภาระหน้าที่และบทบาทสถานภาพทางสังคม ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกโดดเดี่ยวเกิดภาวะซึมเศร้าตามมา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ผู้สูงอายุประสบปัญหาด้านการดำเนินวิถีชีวิตและเกิดความต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นที่เฉพาะแตกต่างกันไป ดังนั้นเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การส่งเสริมสนับสนุนในการดูแลผู้สูงอายุจำเป็นจะต้องตอบสนองต่อความต้องการที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ

ความต้องการของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุจะมีลักษณะเฉพาะตัวความเป็นปัจเจกของตน จะยิ่งเพิ่มมากขึ้นจนกลายเป็นคุณสมบัติที่มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์หรือเฉพาะของผู้สูงอายุซึ่งจะพบในผู้สูงอายุแต่ละคนแตกต่างกันไป ดังนั้นความต้องการของผู้สูงอายุจึงแตกต่างกันและหากไม่ได้รับการตอบสนอง ย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ความต้องการของผู้สูงอายุ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, ๒๕๓๖, น. ๔๓ - ๔๔) จำแนกความต้องการของผู้สูงอายุออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑) ความต้องการพื้นฐาน คือ ความต้องการสากลที่ผู้สูงอายุในโลกทุกคนล้วนต้องการแสวงหาให้ได้มาเท่ากับเป็นเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงชีวิตของผู้สูงอายุไม่ว่าจะอยู่ในสังคมวัฒนธรรมใด ๆ ก็ตาม ได้แก่

(๑.๑) ผู้สูงอายุพยายามมีชีวิตอยู่นานเท่าที่จะเป็นไปได้หรืออย่างน้อยก็อยู่ไปจนกว่าความพึงพอใจในสิ่งรอบตัวนั้นไม่มีความหมาย หรือเมื่อถึงแก่ความตาย

(๑.๒) ผู้สูงอายุพยายามรักษาลำพังและศักยภาพทางร่างกายและทางสมองให้คงอยู่ให้มากที่สุดและใช้ประโยชน์จากพลัง และศักยภาพดังกล่าวอย่างสูงสุดเท่าที่จะทำได้

(๑.๓) ผู้สูงอายุพยายามป้องกันและธำรงไว้ซึ่งสิทธิพิเศษที่เคยเป็นในชีวิตวัยต้น เช่น ความรู้ ความชำนาญ ทรัพย์สินสมบัติ เกียรติคุณ และอำนาจ

๒) ความต้องการขั้นสูง คือ ความต้องการซึ่งมีลักษณะเปลี่ยนแปลงง่ายอาจเป็นความต้องการเฉพาะหน้าหรือระยะยาว หรือเป็นจุดหมายปลายทางของผู้สูงอายุเป็นความต้องการที่สอดคล้องกับลักษณะสังคมและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุและจะถูกปรุงแต่งโดยวัฒนธรรมนั้น ๆ ด้วย เป็นลักษณะที่เข้ากับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผลจากการขัดเกลาของแบบแผนและบรรทัดฐานของสังคม

๒) แนวคิดเกี่ยวกับผู้ดูแลผู้สูงอายุ

ความหมายและจุดประสงค์ของการดูแลผู้สูงอายุ การดูแลผู้สูงอายุในชุมชนเป็นงานที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในสังคมไทยที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เนื่องจากประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและ

มีแนวโน้มอายุยืนยาวขึ้นเช่นกัน ดังนั้นการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับระบบการจัดการดูแลผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีและดำรงชีวิตอยู่ใน สังคมไทยได้อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรีต่อไป

การดูแลผู้สูงอายุ หมายถึง การดูแลผู้สูงอายุที่มีขั้นตอนห่วงโซ่อย่างต่อเนื่อง เช่น ระบบมหภาคที่ได้มาจาก

๑) กำหนดให้มีข้อกำหนด ๒) จัดตั้งองค์กรเฉพาะด้าน ๓) จัดอบรมบุคลากรเฉพาะทาง ๔) จัดอบรม อาสาสมัครดูแล ชุมชน ๕) มีระบบส่งต่อจากอาสาสมัครดูแลญาติผู้ใกล้ชิดผู้สูงอายุ และ ๖) ญาติผู้ใกล้ชิดผู้สูงอายุ ดูแลผู้สูงอายุ (โยธิน แสงวดี และคณะ, ๒๕๕๒, น. ๑๒๔ - ๑๓๗) จุดประสงค์สำคัญที่สุดในการดูแลผู้สูงอายุ คือ เพื่อให้ผู้สูงอายุ สามารถใช้ชีวิตแต่ละวันอย่างมีความสุข มีอิสระที่จะดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพตามที่ตนต้องการ ถึงแม้สภาพร่างกาย จะเสื่อมถอยไป และมีโรคเรื้อรัง ต่างๆ อยู่ก็ตาม ดังนั้น จะต้องปรับการดูแลให้เหมาะสมโดยหลักสำคัญ คือ ต้องให้ ผู้สูงอายุเหล่านั้นสามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยพึ่งพาผู้อื่นน้อยที่สุดและมีความสุขกายสบายใจในบั้นปลาย ของชีวิต ดังคำที่ว่า “เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของลูกหลาน”

รูปแบบและแนวทางการดูแลผู้สูงอายุ อาจมีลักษณะและความต้องการที่แตกต่างกัน โดยแบ่งออกเป็น ๔ รูปแบบ ได้แก่ ๑) การดูแลภายในครอบครัว คือ การให้ความดูแลเอาใจใส่แก่ผู้สูงอายุในปัจจัยสี่ ไม่ว่าจะเป็นการให้อาหาร เสื้อผ้า จัดที่อยู่อาศัย การดูแลสุขภาพ รักษาพยาบาล รวมทั้งการให้เงิน การดูแลเอาใจใส่ทั้งด้านร่างกายจิตใจ เป็นต้น ๒) การดูแลในสถาบัน แยกเป็นการดูแลในสถานสงเคราะห์ และการดูแลในสถานพยาบาลหรือสถานที่ รับดูแลเฉพาะผู้สูงอายุ ๓) การดูแลโดยชุมชน เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเกิดการแก้ไขปัญหา ระดมความร่วมมือ และพัฒนาบริการต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกในชุมชนของตนระหว่างผู้สูงอายุ ครอบครัว ชุมชน องค์กร และสถาบันทาง สังคมต่าง ๆ ซึ่งมีรูปแบบและลักษณะบริการแตกต่างกัน และ ๔) การดูแลในสถานการณ์พิเศษ

๓) แนวคิดเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคม

การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง คุณค่าของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชีวิตเรา ซึ่งเป็นคุณค่าที่ได้รับ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ (ณัฐกานต์ สำเนียงเสนาะ, ๒๕๕๖, น. ๘) กล่าวว่า การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ความรู้สึกรักใคร่ผูกพัน ความใกล้ชิด การได้รับการยอมรับจากผู้คนรอบข้าง และการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ตลอดจน การได้รับการช่วยเหลือจากสังคมในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ (ปิยะกมล วิจิตรศิริ, ๒๕๕๕, น. ๒๖) ให้ความหมาย ของการสนับสนุนทางสังคมว่า เป็นการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม โดยสิ่งที่ช่วยเหลือประกอบด้วย เงินทอง สิ่งของ และข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ รวมถึงการได้รับกำลังใจ การยกย่องให้ความสำคัญ ทำให้บุคคล เกิดความเชื่อมั่นสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้บรรลุผลสำเร็จ

Gottlieb and Bergen (๒๐๑๐, น. ๕๑๑ - ๕๒๐) ได้ให้ความหมายของการสนับสนุนทางสังคม หมายถึง บุคคลรับรู้ถึงทรัพยากรที่สามารถจัดหาได้ การสนับสนุนด้านอารมณ์ ข้อมูลข่าวสาร หรือทรัพยากรด้านต่าง ๆ

House (๑๙๘๑) ได้แบ่งมิติของการสนับสนุนทางสังคม ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร (Instrumental Support) คือการช่วยเหลือด้วยสิ่งของที่เห็นเป็นรูปธรรม รวมถึงการช่วยเหลือด้วยแรงงาน การเสียสละเวลา การสนับสนุนด้านอารมณ์ (Emotional Support) คือการรับฟังด้วยความเห็นใจ การได้รับการไว้วางใจ การสนับสนุนด้านข้อมูล (Information Support) คือการให้คำแนะนำในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และ การสนับสนุนด้านการประเมิน (Appraisal support)

จิตนภา ฉิมจินดา (๒๕๕๕, น. ๙) ได้กล่าวว่า การสนับสนุนทางสังคมสามารถแบ่งได้เป็น ๓ ด้าน ได้แก่ การสนับสนุนด้านอารมณ์ หมายถึง การได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดจากคนรอบข้าง การสนับสนุนด้านทรัพยากร

ได้แก่ แรงงาน สิ่งของ เงิน และความสะดวกในด้านต่าง ๆ และการสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร รวมถึงคำแนะนำ การให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพ

ประโยชน์ของการสนับสนุนทางสังคม คือ การช่วยให้บุคคลรับรู้ว่าคุณค่าของตนเองเป็นที่รัก โดยได้รับการดูแลจากคนรอบข้าง มีความนับถือตนเอง รับรู้ว่าคุณค่าของตนเองมีความสำคัญและเป็นสมาชิกของกลุ่ม นอกจากนี้ยังพบว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนจะช่วยป้องกันผลกระทบด้านสุขภาพจากความเครียดในชีวิต ช่วยป้องกันจากการเป็นโรคต่างๆ โดยการได้รับการสนับสนุนจากคนรอบข้างส่งผลให้เห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มสูงขึ้น โดยรูปแบบของผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อการเห็นคุณค่าในตนเองที่เห็นชัดเจน ได้แก่ ๑) ความเชื่อของแต่ละคนว่าการสนับสนุนจากสังคม จะช่วยให้ตนเองได้รับในสิ่งที่ต้องการ ๒) การสนับสนุนทางสังคมจะช่วยลดความเครียด ความทุกข์ทั้งทางกายและทางใจ ผู้ที่ได้รับการดูแลเอาใจใส่และสนับสนุนจากคนรอบข้างจะรับรู้ว่าคุณค่าของตนเองที่เป็นบุคคลสำคัญ มีคุณค่าต่อผู้อื่น ส่งผลให้เกิดความเคารพและนับถือตนเองมากยิ่งขึ้น การสนับสนุนทางสังคมเป็นการได้รับการดูแลด้านอารมณ์คำแนะนำ ข้อมูลข่าวสาร สิ่งของ วัสดุ ซึ่งการสนับสนุนทางสังคมส่งผลต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ (สิริลักษณ์ โสมานุสรณ, ๒๕๕๙, น. ๙๗ - ๑๐๖) ผู้สูงอายุที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมช่วยให้มีสุขภาพกายใจที่ดี ในทางตรงกันข้ามผู้สูงอายุที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมในระดับต่ำจะเป็นปัจจัยเสี่ยงให้ผู้สูงอายุเสียชีวิตได้ง่าย เนื่องจากผู้สูงอายุที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมทำให้มีการเห็นคุณค่าแห่งตน และเป็นปัจจัยที่มีบทบาทต่อการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่รับรู้ว่าคุณค่าของตนเองได้รับการสนับสนุนทางสังคม ส่งผลให้ช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองไปในทางที่ดีขึ้น เช่น การดูแลใส่ใจสุขภาพร่างกายและจิตใจของตนเองที่ดี การเคารพและเห็นคุณค่าในตนเอง และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข

๔) ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Maslow's Hierarchy of Needs)

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Maslow's Hierarchy of Needs) ได้ระบุว่ามนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอและไม่มีที่สิ้นสุด โดยความต้องการใดที่ได้รับการตอบสนองแล้วก็จะส่งผลให้มีความต้องการอย่างอื่นเกิดขึ้นตามมาเช่นกัน ซึ่งการตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์จะถูกเรียงลำดับความสำคัญจากระดับพื้นฐานไปสู่ระดับสูงสุด โดยได้ตั้งสมมุติฐานเกี่ยวกับลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์มี ๕ ขั้นตอน ตามลำดับ ดังนี้

(๑) ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นต่ำสุดของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ อุณหภูมิที่เหมาะสม การบรรเทาความเจ็บปวด เป็นต้น

(๒) ความต้องการความปลอดภัย (Safety and Security Needs) เป็นความต้องการมีอิสระ และความปลอดภัยจากภัยคุกคามต่าง ๆ

(๓) ความต้องการความรักและการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ (Belongingness, Social and Love Needs) ความรู้สึกว่าคุณค่าได้รับความเป็นมิตร ความรักและมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นสมาชิกกับกลุ่ม

(๔) ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ (Self – Esteem Needs) เป็นความต้องการให้คนอื่นยกย่องให้เกียรติ และเห็นคุณค่าของตน

(๕) ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self – Actualization Needs) เป็นความต้องการสูงสุดในชีวิต เป็นความต้องการที่เกี่ยวกับการทำงานที่ตนเองชอบ หรือต้องการจะเป็นมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้

Maslow กล่าวว่า บุคคลต้องได้รับการตอบสนองความต้องการในขั้นแรกก่อน จึงจะมีความต้องการในขั้นถัดไป ความต้องการของบุคคลมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อเวลาผ่านไปขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมความต้องการที่อยู่

ในขั้นแรกจะเกี่ยวข้องกับความต้องการภายใน และมีผลกระทบต่อพฤติกรรมมากกว่าความต้องการที่อยู่ในขั้นที่สูงขึ้น เช่น บุคคลจะมีความต้องการแสวงหาอาหารและที่อยู่อาศัยมากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการในด้านความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งการใช้มาตรการกระตุ้นความต้องการที่อยู่ในขั้นแรก จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมากกว่า (Maslow, Frager, & Fadiman, ๑๙๗๐) โดยความต้องการของผู้สูงอายุนั้นจะเป็นไปตามสภาพปัญหาของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ๑) ความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ เป็นความต้องการปัจจัย ๔ ที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น บ้าน อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค รวมถึงความต้องการทางด้านจิตใจ เช่น ต้องการความมั่นคงปลอดภัย การได้รับการยอมรับนับถือจากคนรอบข้างและยอมรับนับถือในตนเอง ต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวในจิตใจ ๒) ความต้องการทางสังคม เป็นความต้องการการยอมรับจากบุคคลรอบข้างตั้งแต่ระดับครอบครัวญาติเพื่อนร่วมงาน ตลอดจนสังคม ต้องการการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ๓) ความต้องการทางเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุไม่ต้องการเป็นภาระหรือต้องรับความช่วยเหลือจากคนรอบข้าง แต่ต้องการมีรายได้เพียงพอในการดูแลรับผิดชอบตนเอง ลดการพึ่งพิงจากบุคคลรอบข้าง (เฟื่องฟ้า บุญยง, ๒๕๔๘, น. ๑๗ - ๑๘) ดังนั้นการที่ผู้สูงอายุต้องการมีส่วนร่วมทางสังคม เป็นบุคคลที่เห็นคุณค่าและเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง มีการดูแลสุขภาพที่ดี การสนับสนุนจากสังคม ได้แก่ กำลังใจจากครอบครัวและได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Acton and Malathum (๒๐๐๐, น. ๗๙๖ - ๘๑๑) ใช้ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการของผู้สูงอายุกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพ กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่มีความต้องการทางกายภาพ ความต้องการด้านสังคม และความต้องการด้านการเข้าใจและการรู้จักตนเอง ส่งผลให้มีพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองอย่างเหมาะสม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การศึกษาทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Maslow's Hierarchy of Needs) เป็นการศึกษาเพื่อที่จะทำให้ทราบถึงความต้องการของมนุษย์ที่มีลำดับขั้นตอนที่แน่นอนของความต้องการนั้น ซึ่งจากความต้องการขั้นต่ำไปยังขั้นสูงสุด และมีเป้าหมาย คือ ความต้องการที่จะประสบผลสำเร็จในชีวิตตามที่ตนเองมุ่งหวัง แต่การที่มนุษย์จะเกิดความต้องการในแต่ละระดับได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการตอบสนองต่อความต้องการเป็นลำดับขั้นขึ้นไป ดังนั้นการดูแลผู้สูงอายุ จึงจำเป็นต้องตระหนักถึงความต้องการของผู้สูงอายุ และการตอบสนองความต้องการดังกล่าวเป็นไปตามลำดับขั้น

๕) ทฤษฎีทางสังคมของผู้สูงอายุ

๕.๑) ทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) พัฒนาขึ้นโดย Robert Havighurst ๑๙๖๐ ได้อธิบายถึงสภาพทางสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งเน้นความสัมพันธ์ในทางบวก ระหว่างการปฏิบัติ กิจกรรมกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ กล่าวคือเมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้น สภาพทางและบทบาททางสังคมจะลดลง แต่บุคคลยังมีความต้องการทางสังคมเหมือนบุคคลในวัยกลางคน ซึ่งทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อความสุขและการมีชีวิตที่ดี เช่นเดียวกับวัยผู้ใหญ่ และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมที่ตนเองสนใจได้ สำหรับคำว่ากิจกรรมตามแนวคิดนี้หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ นอกเหนือจากกิจกรรมที่บุคคลปฏิบัติต่อตนเอง นั่นคือกิจกรรมที่บุคคลปฏิบัติต่อเพื่อนฝูง ต่อสังคม หรือชุมชน ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุปฏิบัติจะทำให้รู้สึกได้ว่า ตนเองยังมีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อสังคม สารของทฤษฎีนี้ได้อธิบายว่า การมีกิจกรรมต่อสังคมของผู้สูงอายุจะมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ ดังนั้นการมีกิจกรรมที่พอเหมาะกับวัยของผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และเป็นในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ควรคำนึงถึงปัจจัยต่อไปนี้ สภาพสังคมปัจจุบันที่ทันสมัย และการ

เปลี่ยนแปลงไป (Modernization Perspective) เป็นปัจจัยซึ่งว่าด้วยบทบาทของคนในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อาจทำให้ผู้สูงอายุก้าวตามไปไม่ทัน การเชื่อมโยงบุคคลแต่ละวัยแต่ละยุค (Intergeneration Linkages) เป็นปัจจัยที่สนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและประสบการณ์ชีวิตของคนเมื่ออายุมากขึ้น ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันระหว่างคนในวัยเดียวกันแต่คนละยุคสมัย

นอกจากนี้ทฤษฎีกิจกรรมยังเชื่อว่า ผู้สูงอายุจะมีความสุข ความพึงพอใจในชีวิตเมื่อได้ทำกิจกรรมต่อเนื่องจากที่เคยทำมาในอดีต จนเป็นวิถีชีวิตในปัจจุบัน สำหรับกิจกรรมนั้น แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ กิจกรรมที่ไม่มีรูปแบบ (Informal activity) กิจกรรมที่มีรูปแบบ (formal activity) กิจกรรมที่ทำตามลำพัง หรือทำคนเดียว (Solitary) ซึ่งกิจกรรมแต่ละประเภทมีลักษณะ ดังนี้ เช่น กิจกรรมที่ไม่มีรูปแบบ (Informal activity) กิจกรรมนี้มีลักษณะเป็นกิจกรรมของผู้สูงอายุที่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นทั้งในครอบครัวและสังคม ไม่มีการกำหนดรูปแบบเวลา การปฏิบัติที่แน่นอน ชัดเจน กิจกรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุปฏิบัติร่วมกับสมาชิกในครอบครัวหรือผู้ใกล้ชิดอื่น เช่น ญาติ เพื่อน เพื่อนบ้าน เป็นกิจกรรมที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับภาวะสุขภาพกาย จิต สังคม มีพื้นฐานมาจากพฤติกรรมที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ระยะทางความใกล้ชิดกันในเรื่องบ้านที่อยู่อาศัยมีผลต่อการร่วมกิจกรรม กล่าวคือ คนที่อาศัยอยู่บ้านใกล้กันจะมีกิจกรรมร่วมกันมากกว่าคนที่อาศัยอยู่บ้านที่ห่างไกลกัน มีการนัดพบสังสรรค์กัน มีกิจกรรมนันทนาการในกลุ่มเดิมเสมอ มีการท่องเที่ยวร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีการทำงานฝีมือเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของครอบครัว กิจกรรมที่ไม่มีรูปแบบนี้ให้ประโยชน์ทั้งผู้สูงอายุและครอบครัว กิจกรรมที่มีรูปแบบ (formal activity) กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุเข้าร่วมในองค์กร เช่น สมาคม ชมรม หรือกลุ่มต่าง ๆ รูปแบบของกิจกรรมจะชัดเจน ซึ่งอาจกำหนดโดยผู้สูงอายุเอง หรือเจ้าหน้าที่ในองค์กรนั้น ๆ เป็น กิจกรรมภายนอกครอบครัวซึ่งผู้สูงอายุจะมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม และผู้สูงอายุที่เข้าร่วม กิจกรรมจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับขององค์กรนั้น ๆ กิจกรรมต่าง ๆ ถูกจัดขึ้นเพื่อประโยชน์โดยตรงต่อผู้สูงอายุ กิจกรรมที่ทำตามลำพัง หรือทำคนเดียว (solitary) กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุสามารถทำได้ตามลำพังไม่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น โดยธรรมชาติบุคคลอาจต้องการเวลาเพื่ออยู่คนเดียวตามลำพังอย่างสงบ และทำกิจกรรมที่ตนเองสนใจ พึงพอใจ เช่น การทำงานอดิเรก การนอนพักผ่อน เป็นต้น ผู้สูงอายุจะได้ประโยชน์ สุขภาพ และความเพลิดเพลิน กล่าวโดยสรุปว่า ทฤษฎีกิจกรรมเป็นทฤษฎีที่เชื่อว่าผู้สูงอายุจะมีชีวิตเป็นสุขได้ ควรมีกิจกรรมทางสังคมตามสมควร หรือมีกิจกรรมตามบทบาทของตนเองที่ดำรงอยู่ เช่น การมีงานอดิเรกทำหรือการเป็นสมาชิกกลุ่มสมาคม

๒) ทฤษฎีแยกตนเองหรือทฤษฎีการถอยห่าง (Disengagement Theory) เป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นครั้งแรกราวปี ๑๙๕๐ กล่าวถึงผู้สูงอายุเกี่ยวกับการถอยห่างออกจากสังคม โดย Elaine Cummings and William Henry ที่พิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกใน Growing old : The Process of Disengagement เมื่อปี ๑๙๖๑ มีใจความว่า ผู้สูงอายุและสังคมจะลดบทบาทซึ่งกันและกันอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามความต้องการของร่างกาย และไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เนื่องจากยอมรับว่าตนเองมีความสามารถลดลง สุขภาพเสื่อมลงจึงถอยหนีจากสังคมเพื่อลดความเครียด และรักษาพลังงาน พึงพอใจกับการไม่เกี่ยวข้องกับสังคมต่อไป เพื่อถอนสภาพและบทบาทของตนให้แก่ชนรุ่นหลัง ซึ่งระยะแรกอาจมีความวิตกกังวลอยู่บ้างในบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปและค่อย ๆ ยอมรับการไม่เกี่ยวข้องกับสังคมต่อไปได้ในที่สุด อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้อธิบายโดยกล่าวว่าโดยปกติแล้ว บุคคลจะพยายามผสมผสานอยู่กับสังคมให้นานเท่าที่จะทำได้ เพื่อเป็นการรักษาสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ก่อนที่บทบาทของตนเองจะแคบลงเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น โดยสรุปกระบวนการถอยห่างเป็นกระบวนการที่มีลักษณะเฉพาะดังนี้ เป็นกระบวนการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป เป็นสิ่งที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ผู้สูงอายุพึงพอใจเป็นสากลของ

ทุกสังคม เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เพื่อรักษาสมดุลของมนุษย์ ปัจจัยที่มีผลต่อการถ้อยห่างของผู้สูงอายุ ได้แก่ กระบวนการชราที่มีความแตกต่างกันของแต่ละบุคคล สภาพสังคมและความเชื่อมโยงของอายุที่เพิ่มขึ้น จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีการถ้อยห่าง และทฤษฎีกิจกรรมจะมีความขัดแย้งกัน ซึ่ง Bernice Neugarten และคณะได้ศึกษาเพื่อหาข้อขัดแย้งทั้งสองทฤษฎีแล้วพบว่า การดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ มีความสุข และมีกิจกรรมร่วมกันนั้นขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพและแบบแผนชีวิตของแต่ละบุคคลที่ผ่านมา ผู้ที่มีบทบาทในสังคมชอบเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม ก็ต้องการที่จะร่วมกิจกรรมต่อไป ส่วนผู้ที่ชอบสันโดษไม่เคยมีบทบาทใดในสังคมมาก่อน ก็ย่อมที่จะแยกตัวเอง ออกจากสังคมเมื่ออายุมากขึ้น และได้เสนอแนวคิดใหม่เกี่ยวกับทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity Theory)

๓) ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity Theory) เป็นทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นโดย Bernice Neugarten และคณะราวปี ๑๙๖๐ เพราะเหตุว่าทั้งทฤษฎีกิจกรรมและทฤษฎีการถ้อยห่างไม่เพียงพอที่จะอธิบายถึง ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมของผู้สูงอายุได้ นักทฤษฎีกลุ่มนี้เชื่อใหม่ว่า การดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จนั้น ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพและแบบแผนชีวิตของแต่ละช่วงวัยที่ผ่านมาและมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ได้แก่ แรงจูงใจ สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และสังคม บุคลิกภาพ ความยืดหยุ่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัย ความสำเร็จและความล้มเหลวในชีวิตบั้นปลายของผู้สูงอายุ

๔) ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ทฤษฎีบทบาทเป็นทฤษฎีทางสังคมวิทยาโดยมีแนวคิดว่าย บทบาท หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่ประพฤติปฏิบัติจริง และพฤติกรรมที่ถูกคาดหวังจากคน อื่นตามสถานภาพหรือตำแหน่ง แนวคิดพื้นฐานสำคัญสำหรับการทำความเข้าใจทฤษฎีบทบาทมีสาม ประการได้แก่ ประการแรก การมองผู้อื่น บุคคลจะมองและวิเคราะห์สิ่งเร้าตัวผู้ก่อให้เกิดขึ้นเร้าและสถานการณ์ก่อนการเลือกตอบสนองที่เหมาะสม ซึ่งโดยปกติบุคคลจะไม่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าในทันที ต่อมาประการที่สอง การมองภาพตนเอง บุคคลเกิดความรู้สึกบางอย่างภายหลังบุคคลนั้นเกิดจินตนาการภาพตนเองเมื่อปรากฏต่อสายตาผู้อื่นและจินตนาการว่า บุคคลอื่นจะตัดสินหรือประเมินภาพของตนอย่างไร และประการที่สาม การแสดงพฤติกรรมตามสถานการณ์ บุคคลจะประเมินสถานการณ์และบุคคลอื่น ๆ ในสถานการณ์ก่อนจะแสดงพฤติกรรมที่คิดว่าเหมาะสมกับสถานการณ์ และการคาดหวังของบุคคลเหล่านั้น บทบาทและสถานภาพของผู้สูงอายุไทยในสังคมและวัฒนธรรมไทย มีสถานภาพสูงเป็นผู้ที่ได้รับ การยกย่องนับถือ เป็นหลักชัย เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของครอบครัว ผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต และควบคุมการใช้จ่ายต่าง ๆ บ่อยครั้งที่ผู้สูงอายุต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำพิธีกรรมทางศาสนา ปัจจุบันสังคมไทยเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีมาก ทำให้คนไทยรับวัฒนธรรมต่างชาติของชาวตะวันตกเข้ามา โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ ๆ ทั่วไปมีความทันสมัย สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไป มีลักษณะความเป็นเมืองที่มีประกอบทางด้านอุตสาหกรรม และด้านพาณิชยกรรม ซึ่งมีผลโดยตรงต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้งนี้ ผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นผู้นำทางศิลปะ เป็นผู้นำการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม การเป็นผู้นำในการจัดการด้านพิธีกรรมต่าง ๆ และการเป็นผู้นำในการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาซึ่งเป็นเรื่อง ความสวยงาม ความรัก ความอดทน เช่น งานด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และอื่น ๆ งานเหล่านี้เป็นงานที่ผู้สูงอายุมีความเหมาะสม และสามารถจะทำได้ในอนาคต ผู้สูงอายุที่เป็นผู้นำทางศิลปะ อาจจะพบใน เขตเมืองมากกว่าในเขตชนบท ผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นผู้นำด้านองค์กรสงเคราะห์ และสวัสดิการสังคม เนื่องจากผู้สูงอายุจัดว่าเป็นคลังของทรัพยากรมนุษย์และสังคม เมื่อมีเวลามากขึ้นย่อมจะจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมในรูปขององค์กรอาสาสมัคร โดยที่ผู้สูงอายุที่มีความพร้อม ไม่มีปัญหาในด้าน การเงินย่อมมีอิสระต่อการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในด้านสงเคราะห์ และสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุด้วยกัน หรือกลุ่มอื่น ๆ เช่น เด็ก

หรือเยาวชน คนพิการ ผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นผู้นำชุมชน เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ การให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาในเรื่องราวต่าง ๆ ทางสังคม นอกจากนั้นยังเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการประกอบอาชีพแก่ผู้สนใจในชุมชนและเป็นที่ปรึกษาในการจัดการงานพิธีต่าง ๆ

๕) ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) จากการศึกษาผู้สูงอายุทางสังคม และวัฒนธรรมของคาวกิลล์ (Cowgill, ๑๙๗๒) สนใจที่จะอธิบายการเปลี่ยนแปลงของสังคมและ วัฒนธรรมอันเกิดจากการเติบโตของอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี แนวคิดเชิงทฤษฎีนี้คาวกิลล์ได้ สรุปเป็นข้อเสนอไว้ ๒ ประเด็นคือ ประเด็นหนึ่งปรากฏการณ์ทั่วไปเกี่ยวกับผู้สูงอายุในทุกสังคม ๘ ประการ คือ ๑) ผู้สูงอายุเป็นประชากรกลุ่มน้อยในประชากรทั้งหมด ๒) ในกลุ่มประชากรสูงอายุจะมี สตรีมากกว่าบุรุษ ๓) สตรีหมายถึงเป็นกลุ่มประชากรที่มีสัดส่วนสูงในกลุ่มผู้สูงอายุ ๔) ในทุกสังคมบุคคลที่ถูกจัดว่าเป็นผู้สูงอายุจะได้รับการปฏิบัติทางสังคมแตกต่างจากบุคคลอื่น ๕) ผู้สูงอายุมักเป็นผู้มีบทบาทในด้านการให้คำปรึกษาหรือควบคุมการดำเนินงานที่ใช้กำลังแต่น้อยแต่มีสนใจอยู่กับเรื่องกลุ่มมากกว่าการผลิตทางเศรษฐกิจ ๖) ในทุกสังคมผู้สูงอายุจะมีบทบาทเป็นผู้นำทางการเมือง การยุติธรรมและกิจกรรมทางด้านพลเรือนต่าง ๆ ๗) ในทุกสังคมจารีตหรือกฎศีลธรรมเป็นตัวกำหนดความรับผิดชอบร่วมกันบางประการระหว่างผู้สูงอายุและบุตรของตนซึ่งเป็นผู้ใหญ่แล้ว ๘) ในทุกสังคมเห็นคุณค่าของชีวิตและแสวงหามาตรการในการทำให้มีชีวิตยืนยาวแม้จะเป็นชีวิตในวัยสูงอายุก็น่าตาม และประเด็นที่สองข้อเสนอที่เป็นปรากฏการณ์ที่ผันแปรระหว่างสังคมที่ต่างกัน

๖) นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านผู้สูงอายุที่เกี่ยวข้อง

(๑) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs)

เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ หรือ Millennium Development Goals : MDGs ได้สิ้นสุดลงใน พ.ศ. ๒๕๕๘ United Nations จึงได้ริเริ่มกระบวนการหารือเพื่อกำหนดวาระการพัฒนาภายหลังปี พ.ศ. ๒๕๕๘ (The post – ๒๐๑๕ Development Agenda) ตามกระบวนการที่สน “การพัฒนาที่ยั่งยืน” โดยประเด็นสำคัญของการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals : SDGs ที่ต้องบรรลุและดำเนินการให้ได้ภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ ซึ่งประกอบด้วย ๑๗ เป้าหมายหลัก ได้แก่

๑. เป้าหมายที่ ๑ ขจัดความยากจนทุกรูปแบบทุกสถานที่ (No Poverty)

๒. เป้าหมายที่ ๒ ขจัดความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร ส่งเสริมเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน (Zero Hunger)

๓. เป้าหมายที่ ๓ รับรองการมีสุขภาพ และความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคนทุกช่วงอายุ (Good Health and well-being)

๔. เป้าหมายที่ ๔ รับรองการศึกษาที่เท่าเทียมและทั่วถึง ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน (Quality Education)

๕. เป้าหมายที่ ๕ บรรลุความเท่าเทียมทางเพศ พัฒนาบทบาทสตรีและเด็กผู้หญิง (Gender Equality)

๖. เป้าหมายที่ ๖ รับรองการมีน้ำใช้ การจัดการน้ำและสุขาภิบาลที่ยั่งยืน (Clean Water and Sanitation)

๗. เป้าหมายที่ ๗ รับรองการมีพลังงานที่ทุกคนเข้าถึงได้ เชื่อถือได้ยั่งยืน ทนสมัย (Affordable and Clean Energy)

๘. เป้าหมายที่ ๘ ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุมและยั่งยืน การจ้างงานที่มีคุณค่า (Decent Work and Economic Growth)

๙. เป้าหมายที่ ๙ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการปรับตัวให้เป็นอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืนทั่วถึง และสนับสนุนนวัตกรรม (Industry Innovation and Infrastructure)

๑๐. เป้าหมายที่ ๑๐ ลดความเหลื่อมล้ำ ทั้งภายในและระหว่างประเทศ (Reduced Inequalities)

๑๑. เป้าหมายที่ ๑๑ ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัยทั่วถึง พร้อมรับความเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Cities and Communities)

๑๒. เป้าหมายที่ ๑๒ รับรองแผนการบริโภค และการผลิตที่ยั่งยืน (Responsible Consumption and Production)

๑๓. เป้าหมายที่ ๑๓ ดำเนินมาตรการเร่งด่วน เพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบ (Climate Action)

๑๔. เป้าหมายที่ ๑๔ อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Life Below Water)

๑๕. เป้าหมายที่ ๑๕ ปกป้อง ปันฟู และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบกอย่างยั่งยืน (Life on Land)

๑๖. เป้าหมายที่ ๑๖ ส่งเสริมสังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Peace and Justice Strong Institutions)

๑๗. เป้าหมายที่ ๑๗ สร้างพลังแห่งการเป็นหุ้นส่วน ความร่วมมือระดับสากลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Partnerships for the Goals)

(๒) แนวคิด Active Ageing ขององค์การอนามัยโลก

Active Ageing ขององค์การอนามัยโลก อธิบายถึงองค์ประกอบสำคัญของการเป็นผู้สูงอายุที่มีพลัง ประกอบด้วย ๓ ประการ ได้แก่ ๑) มีสุขภาพที่ดี (Healthy) ๒) มีความมั่นคง หรือการมีหลักประกันในชีวิต (Security) ๓) มีส่วนร่วม (Participation)

กรอบแนวคิดขององค์การอนามัยโลก (WHO's Active Ageing framework) Active Ageing เป็นกระบวนการที่สร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าถึงระบบสาธารณสุข การมีส่วนร่วมและได้รับความปลอดภัย เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีในการวางแผนนโยบาย บริหารจัดการการให้บริการ การจัดสภาพแวดล้อมและโครงสร้างเมืองของเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุนั้น โดยต้องคำนึงถึงความหลากหลายของความสามารถและการเป็นแหล่งทรัพยากรของผู้สูงอายุ ความยืดหยุ่นในการตอบสนองและคาดการณ์ความต้องการและความชอบของผู้สูงอายุ ความสำคัญของการตัดสินใจและวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ การคุ้มครองป้องกันกลุ่มเสี่ยงในผู้สูงอายุ การสร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ ในสังคม โดยผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพัง ควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นผู้ที่มีพหุพลัง (Active Ageing) เริ่มจากผู้สูงอายุ ต้องส่งเสริมให้เกิดการดูแลตนเองให้เหมาะสมกับโรคหรือความเจ็บป่วยที่มี ตลอดจนกระตุ้นให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง อย่างต่อเนื่องตามศักยภาพ และมีกลุ่มในสังคมโดยอาศัยเทคโนโลยีมาเชื่อมต่อสังคมให้กับผู้สูงอายุ

(๓) แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๖๔) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๒

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๖๔) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๒ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติเมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๕๓ โดยแผนดังกล่าวได้ให้ความสำคัญต่อ “วงจรชีวิต” โดยมีวิสัยทัศน์ “ผู้สูงอายุเป็นหลักชัยของสังคม” ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ ๕ ยุทธศาสตร์ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย ๓ มาตรการ คือ (๑) หลักประกันด้านรายได้เพื่อวัยสูงอายุ (๒) การให้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต (๓) การปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ๖ มาตรการ คือ (๑) ส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันการเจ็บป่วย และดูแลตนเองเบื้องต้น (๒) ส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ (๓) ส่งเสริมด้านการงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุ (๔) สนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (๕) ส่งเสริมสนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อ (๖) ส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ๔ มาตรการ คือ (๑) คุ้มครองด้านรายได้ (๒) หลักประกันด้านสุขภาพ (๓) ด้านครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง (๔) ระบบบริการและเครือข่าย การเกื้อหนุน

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติ และการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ๒ มาตรการ คือ (๑) การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติ (๒) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ ยุทธศาสตร์ด้านการประมวล พัฒนา และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ และการติดตาม ประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ประกอบด้วย ๓ มาตรการ คือ (๑) สนับสนุนและส่งเสริมการวิจัย และพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุสำหรับการกำหนดนโยบายและการพัฒนาการบริการ หรือการดำเนินการที่เป็นประโยชน์ แก่ผู้สูงอายุ (๒) ดำเนินการให้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติที่มีมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง (๓) พัฒนาระบบข้อมูลทางด้านผู้สูงอายุให้ถูกต้องและทันสมัย โดยมีระบบฐานข้อมูลที่สำคัญด้านผู้สูงอายุที่ง่ายต่อการเข้าถึงและสืบค้น

(๔) แผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๖๕) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๖๓

แผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๖๕) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๖๓ เดิมชื่อแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๖๔) ซึ่งเป็นแผนแม่บทระยะยาวที่ใช้เป็นกรอบทิศทางในการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุของประเทศไทย โดยแผนดังกล่าวมีลักษณะเป็นยุทธศาสตร์ ซึ่งกำหนดมาตรการต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน โดยมีการกำหนดดัชนีและค่าเป้าหมายของแต่ละมาตรการ รวมทั้งระยะเวลาที่เป้าหมายนั้นควรสัมฤทธิ์ผล โดยแผนดังกล่าวมีลักษณะเป็นแผนแม่บทรวมของชาติ ไม่ใช่แผนของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ จะต้องพิจารณาจัดทำแผนปฏิบัติการให้สอดคล้องกับแผนแม่บทฉบับนี้

แนวคิดพื้นฐานของแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๖๕) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยมีปรัชญา ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่สามารถมีส่วนร่วมเป็นพลังพัฒนาสังคม ควรได้รับการส่งเสริมและเกื้อกูลจากครอบครัว ชุมชน และสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และคงไว้ซึ่งภาวะสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีให้นานที่สุด โดยมีวิสัยทัศน์ คือ “ผู้สูงอายุเป็นหลักชัยของสังคม” และวัตถุประสงค์

(๑) เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ด้วยการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีพึ่งพาตนเองได้ และมีหลักประกันที่มั่นคง (๒) เพื่อสร้างจิตสำนึกให้สังคมไทยตระหนักถึงผู้สูงอายุในฐานะบุคคลที่มีประโยชน์ต่อส่วนรวม และส่งเสริมให้คงคุณค่าไว้ให้นานที่สุด (๓) เพื่อให้ประชากรทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมการ และมีการเตรียมความพร้อมเพื่อการเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ (๔) เพื่อให้ประชาชน ครอบครัวและชุมชน ท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ และเอกชน ตระหนัก และมีส่วนร่วมในการกิจด้านผู้สูงอายุ (๕) เพื่อให้มีกรอบและแนวทางการปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุสำหรับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่การบูรณาการงานด้านผู้สูงอายุ ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ ๕ ยุทธศาสตร์ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติ และการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ ยุทธศาสตร์ด้านการประมวล พัฒนา และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ และการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ ๒

(๕) มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่องสังคมสูงอายุ

มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่องสังคมสูงอายุ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก ๑) ขับเคลื่อน มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมสูงอายุ อย่างเป็นระบบ ๒) บูรณาการการทำงานด้านผู้สูงอายุ ทั้งประเทศ ทั้งระดับนโยบาย หน่วยงาน และพื้นที่ และ ๓) ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ ตามมาตรการภายใต้ระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่องสังคมสูงอายุ ทั้งประเทศอย่างเป็นระบบ และเพื่อให้ผู้สูงอายุไทย เป็นพหุพลัง (Active Aging) มีสุขภาวะที่ดี มีความมั่นคงในชีวิต และมีส่วนร่วมเป็นพลังในการขับเคลื่อนสังคม ด้วยมาตรการหลัก ๒ มาตรการ ดังนี้ ๑) มาตรการการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและคนทุกวัย และ ๒) มาตรการยกระดับขีดความสามารถสู่การบริหารจัดการภาครัฐ ๔.๐

(๖) มาตรการขับเคลื่อนสังคมสูงวัยคนไทยอายุยืน ๔ มิติ

มาตรการขับเคลื่อนสังคมสูงวัยคนไทยอายุยืน ๔ มิติ (เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม สุขภาพ และสังคม) เป็นการเตรียมการเพื่อรองรับสังคมสูงวัยที่คนไทยกำลังมีอายุยืนยาวขึ้นเรื่อย ๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องวางมาตรการเพื่อรองรับสังคมสูงวัยคนไทยอายุยืนทั้งระบบในทุกมิติ ได้แก่ เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม สุขภาพ และสังคมโดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมสนับสนุนการขับเคลื่อนงานทุกมิติ เริ่มตั้งแต่การเตรียมความพร้อมให้ประชากรไทย มีความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมีคุณภาพ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุคงความเป็นพหุพลัง (Active Ageing) ยาวนานที่สุด สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีคุณภาพในทุกมิติ และร่วมเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้เจริญก้าวหน้า

(๑) มิติเศรษฐกิจ

(๑.๑) การบูรณาการระบบบำนาญ และระบบการออมเพื่อยามสูงอายุ และการปฏิรูประบบการเงิน การคลังที่เหมาะสมเพื่อรองรับสังคมสูงวัย

(๑.๒) การส่งเสริมและสนับสนุนประชากรวัยทำงานกลุ่มลูกจ้างในการเตรียมความพร้อม เพื่อการเข้าสู่การใช้ชีวิตยามสูงอายุ

(๑.๓) การส่งเสริมและสนับสนุนประชากรวัยทำงานกลุ่มที่ไม่ใช่ลูกจ้างในการเตรียมความพร้อมเพื่อการเข้าสู่การใช้ชีวิตยามสูงอายุ

(๑.๔) การขยายอายุการทำงาน

(๑.๕) การสนับสนุนและสร้างระบบการออมทั้งแบบถ้วนหน้าและสมัครใจผ่านกลไกต่าง ๆ เพื่อรองรับความต้องการในวัยชรา

(๑.๖) การสนับสนุนการเพิ่มพูนทักษะและอาชีพทางเลือกในวัยทำงานเพื่อใช้ประโยชน์ในยามสูงอายุ

(๑.๗) การกระจายแหล่งการจ้างงานให้อยู่ใกล้ชุมชนชนบท

(๑.๘) การจูงใจให้คนต่างชาติที่มีคุณภาพและต้องการทำงานในประเทศไทยอย่างถาวรได้มีโอกาสทำงาน และพำนักรในประเทศไทย

(๒) มิติสภาพแวดล้อม

การปรับปรุงกฎกระทรวงให้มีผลใช้บังคับให้สอดคล้อง ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพมากขึ้น จำนวน ๓ ฉบับ ดังนี้

(๒.๑) กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. ๒๕๔๘

(๒.๒) กฎกระทรวงกำหนดลักษณะ หรือการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคาร สถานที่ หรือบริการสาธารณะอื่น เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ พ.ศ. ๒๕๕๕

(๒.๓) กฎกระทรวงกำหนดลักษณะ หรือการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ และบริการขนส่ง เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ พ.ศ. ๒๕๕๖

(๓) มิติสุขภาพ

(๓.๑) บูรณาการศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบล เพื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยปฏิบัติการ (Operation Unit) ในการบูรณาการกิจกรรมและทรัพยากร

(๓.๒) การยกระดับผู้บริบาลอาชีพ Formal (Paid) Care Giver

(๓.๓) การจัดให้มีศูนย์ฟื้นฟูสุขภาพทุกอำเภอควบคู่กับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ผู้ป่วยระยะกลาง (Intermediate Care)

(๔) มิติสังคม

(๔.๑) เพิ่มบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการบูรณาการและขับเคลื่อนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในทุกมิติ และพัฒนาระบบรองรับสังคมสูงวัยคนไทยอายุยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละท้องถิ่น

(๔.๒) การสร้างการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ “บวร วชร” (บ้าน วัด โรงเรียน วิสาหกิจเพื่อสังคม ชมรม โรงพยาบาล) ในการรองรับสังคมสูงวัยในชุมชน

(๔.๓) การกำหนดให้มี “ผู้พิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ”

(๔.๔) การส่งเสริมผู้ที่มีความพร้อมให้มีบุตรและชะลอการตั้งครรภ์ของผู้ที่ไม่พร้อม

(๗) ประกาศกรมกิจการผู้สูงอายุ เรื่องมาตรฐานหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุ

ด้วยสถานการณ์ผู้สูงอายุของประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมสูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ โดยมีประชากรผู้สูงอายุ ร้อยละ ๑๐ ของประชากรทั้งประเทศ และกำลังจะก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ คิดเป็นร้อยละ ๒๐ ของประชากรทั้งประเทศ และในปี พ.ศ. ๒๕๗๔ ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมสูงอายุระดับสุดยอด โดยจะมีประชากรผู้สูงอายุร้อยละ ๒๘ ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่งกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ ในทุกมิติ คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการบูรณาการจัดทำมาตรฐานการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งมีอธิบดีกรมกิจการผู้สูงอายุเป็นประธาน เพื่อจัดทำมาตรฐานหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุให้เป็นมาตรฐานกลาง ของประเทศในการอบรมผู้ดูแลผู้สูงอายุ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๕ ประกอบกับ มติคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ ครั้งที่ ๔/๒๕๖๑ เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑ เห็นชอบมาตรฐานหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุ ๓ หลักสูตร และแนวทางการปฏิบัติในการขออนุญาตใช้มาตรฐานหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุในการจัดอบรมผู้ดูแลผู้สูงอายุแล้ว อธิบดีกรมกิจการผู้สูงอายุจึงออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ มาตรฐานหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น ๓ หลักสูตร ดังนี้

๑) มาตรฐานการดูแลผู้สูงอายุขั้นเบื้องต้น จำนวน ๑๘ ชั่วโมง สำหรับสมาชิกในครอบครัว อาสาสมัครหรือผู้สนใจที่มีอายุไม่ต่ำกว่า ๑๕ ปี

๒) มาตรฐานหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุขั้นกลาง จำนวน ๗๐ ชั่วโมง สำหรับประกอบอาชีพผู้ดูแลผู้สูงอายุระดับพื้นฐาน ภายใต้การกำกับดูแลของเจ้าหน้าที่วิชาชีพ

๓) มาตรฐานหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุขั้นสูง จำนวน ๔๒๐ ชั่วโมง สำหรับประกอบอาชีพผู้ดูแลผู้สูงอายุ

ข้อ ๒ การขออนุญาตใช้มาตรฐานหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุในการจัดอบรมผู้ดูแลผู้สูงอายุ

๑) มาตรฐานการดูแลผู้สูงอายุขั้นเบื้องต้น จำนวน ๑๘ ชั่วโมง ให้อยื่นขออนุญาตใช้ต่อกรมกิจการผู้สูงอายุ

๒) มาตรฐานหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุขั้นกลาง จำนวน ๗๐ ชั่วโมง และมาตรฐานหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุขั้นสูง จำนวน ๔๒๐ ชั่วโมง ให้อยื่นขออนุญาตใช้ ดังนี้

(๑) หน่วยงานภาครัฐ สถานศึกษา องค์กรต่าง ๆ ที่จัดอบรมผู้ดูแลผู้สูงอายุเพื่อดูแลผู้สูงอายุในชุมชน ให้อยื่นขออนุญาตใช้ต่อกรมอนามัย

(๒) โรงเรียนบริบาล ให้อยื่นขออนุญาตใช้ต่อสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

(๓) สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน ให้อยื่นขออนุญาตใช้ต่อกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

(๔) หน่วยงาน สถานศึกษา องค์กรต่าง ๆ ที่จัดอบรมผู้ดูแลผู้สูงอายุเพื่อเข้าสู่กิจการการดูแลผู้สูงอายุ ให้อยื่นขออนุญาตใช้ต่อกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ

๕.๒ ประสบการณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

การดำเนินงานโครงการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ : เพื่อนสูงวัย (Care Befriend) ต้องอาศัยทักษะความรู้และประสบการณ์ในด้านการจัดทำโครงการ ด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ การวิเคราะห์ผลกระทบและแนวทางการแก้ไขสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบัน การวิเคราะห์ความต้องการผู้สูงอายุ ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการดูแลผู้สูงอายุ ได้แก่ มาตรฐานหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุ มาตรฐานผู้ดูแลผู้สูงอายุ และมาตรฐานสถานดูแลผู้สูงอายุ ทักษะความรู้ในการระดมทรัพยากร และบริหารจัดการทรัพยากรในการได้รับสนับสนุนการดำเนินโครงการให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ทักษะความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งการนำความชำนาญในการประสานงานหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อการบริหารจัดการและวางแผนการดำเนินโครงการมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดในการดำเนินงาน

ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้มีการนำประสบการณ์และผลการดำเนินงานจากการจัดทำโครงการต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการผ่านมา เช่น ประสบการณ์ในการขับเคลื่อนและผลักดันการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุ โดยการจัดอบรมหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด การบริหารจัดการ การวิเคราะห์วางแผนการดำเนินงาน การประสานงาน สร้างเครือข่ายความร่วมมือ การระดมทรัพยากร การกำหนดรูปแบบกิจกรรมที่ให้ความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เป็นต้น โดยนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินโครงการ รวมทั้งการนำปัญหาอุปสรรคหรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่ได้รับการจากสรุปผลการดำเนินโครงการที่ผ่านมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการดำเนินงานให้เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินโครงการต่อไป

๖. สรุปสาระสำคัญ ขั้นตอนการดำเนินการ และเป้าหมายของงาน

๖.๑ สรุปสาระสำคัญ

กรณีศึกษาการอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการเพื่อนสูงวัย (Care Befriend) ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ จำนวน ๒ รุ่น ประกอบด้วย

รุ่นที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๐ - ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๕ ณ ห้องประชุมประชาบดีชั้น ๑๙A อาคารใหม่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และผ่านระบบออนไลน์ โปรแกรม Zoom Meeting ให้กับอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ) อาสาสมัคร ผู้ดูแลผู้สูงอายุ ประชาชนทั่วไป หรือผู้ที่สนใจ โดยมีการประชาสัมพันธ์รับสมัครผู้ที่สนใจเข้ารับการอบรมผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ และเว็บไซต์ ซึ่งได้รับความสนใจจากประชาชนจำนวนมากในการรับสมัคร และมีผู้ได้รับประกาศนียบัตรผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการในโครงการเพื่อนสูงวัย (Care Befriend) รุ่นที่ ๑ จำนวนทั้งสิ้น ๑๒๕ คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างทักษะความรู้ในการช่วยเหลือผู้ดูแลผู้สูงอายุ และเป็นการสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทสถานการณ์สังคมปัจจุบัน โดยมีการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินโครงการการสนับสนุนองค์ความรู้ และวิทยาการที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย บริษัทโกว-มาม่า Go Mamma ซึ่งเป็นองค์กรธุรกิจทางด้านการบริการรถแท็กซี่รับ-ส่งผู้สูงอายุไปยังสถานที่ต่าง ๆ พร้อมด้วยผู้ดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งช่วยสนับสนุนการพาผู้สูงอายุออกมาทำกิจกรรมนอกบ้านและมีส่วนร่วมทางสังคม JoyRide ซึ่งเป็นบริษัทผู้ประกอบการพาผู้สูงอายุไปหาหมอและทำกิจกรรมต่าง ๆ โครงการ Ready Senior มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีการพัฒนาแพลตฟอร์มการอบรมสร้างอาชีพให้กับ

ผู้สูงอายุผ่านระบบออนไลน์ เพื่อเป็นศูนย์กลางของการสร้างสังคมสำหรับผู้สูงอายุโดยสนับสนุนการจัดอบรม เสริมสร้างความรู้ต่าง ๆ ให้กับผู้สูงอายุ และสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (องค์การมหาชน) ดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน และ พัฒนาระบบคุณวุฒิวิชาชีพให้มีมาตรฐานในการประกอบอาชีพ และการรับรองสมรรถนะที่เป็นมืออาชีพ ซึ่งหน่วยงาน ภาควิชาที่เกี่ยวของทั้งหมดได้ร่วมกันประชุมหารือพิจารณาเสนอแนะ และจัดทำร่างหลักสูตรเพื่อนสูงวัย (Care Befriend) ขึ้นมา โดยมีการกำหนดหัวข้อหรือทักษะความรู้ที่เหมาะสมสำหรับผู้เข้ารับการอบรมในการ สร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์สังคมในปัจจุบัน ซึ่งคำนึงถึงประโยชน์ในการนำไป ต่อยอดและปรับใช้ในการประกอบอาชีพผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ เพื่อให้ผู้สูงอายุที่ใช้บริการได้รับการดูแล อย่างมีคุณภาพ ปลอดภัย และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งนี้ หน่วยงานภาควิชาได้มีการสนับสนุนองค์ความรู้ และวิทยาการที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ในหัวข้อการจัดอบรมสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ ซึ่งมีหัวข้อความรู้ในการอบรม เช่น ความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุ ทักษะพื้นฐานในการดูแลผู้สูงอายุ จิตวิทยา การสื่อสารและทักษะการรับฟังเพื่อดูแลใจผู้สูงอายุ การเสริมพลังใจและเทคนิคจัดการความเครียดผู้ดูแลผู้สูงอายุ การพัฒนาบุคลิกภาพและสร้างภาพลักษณ์ผู้ดูแลผู้สูงอายุ การใช้เทคโนโลยีเพื่อการดูแลผู้สูงอายุ เป็นต้น เพื่อให้ ผู้เข้ารับการอบรมได้ประโยชน์สูงสุดและสามารถนำความรู้ที่ได้รับนำไปปรับใช้ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ

วันที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๕ - ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๕ ผ่านระบบออนไลน์ โปรแกรม Zoom Meeting ให้กับ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ) อาสาสมัคร ผู้ดูแลผู้สูงอายุ ประชาชนทั่วไป หรือผู้ที่สนใจ ซึ่งมีผู้ได้รับประกาศนียบัตรผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการในโครงการเพื่อนสูงวัย (Care Befriend) รุ่นที่ ๒ จำนวนทั้งสิ้น ๑๘๕ คน โดยจากผลการจัดอบรมในรุ่นที่ ๑ ซึ่งได้รับความสนใจจากประชาชนจำนวนมาก ส่งผลให้มีการกำหนดจัดรุ่นที่ ๒ ขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์ในการเข้ารับการอบรม โดยหน่วยงานภาควิชาที่เกี่ยวของได้มีการสนับสนุนองค์ความรู้และวิทยาการ เพื่อให้มีการขับเคลื่อนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืนร่วมกัน ซึ่งมีหัวข้อความรู้ในการอบรม เช่น ความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุ ทักษะพื้นฐานในการดูแลผู้สูงอายุเมื่อมีเหตุจำเป็นหรือฉุกเฉิน การปฐมพยาบาลเบื้องต้น จิตวิทยาการสื่อสารและทักษะการรับฟังเพื่อดูแลใจผู้สูงอายุ การเสริมพลังใจและเทคนิคจัดการความเครียดผู้ดูแลผู้สูงอายุ การพัฒนาบุคลิกภาพและสร้างภาพลักษณ์ผู้ดูแลผู้สูงอายุ การใช้เทคโนโลยีเพื่อการดูแลผู้สูงอายุ เป็นต้น

๖.๒ ขั้นตอนการดำเนินการ

๖.๒.๑ ศึกษา ทบทวน และรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ แนวคิดทฤษฎี บทความ และวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานการณ์สังคมผู้สูงอายุ ความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุ แนวคิดและทฤษฎีผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงของ ผู้สูงอายุทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และเศรษฐกิจ รวมถึงสถานการณ์ความต้องการกำลังคนในการดูแลผู้สูงอายุในปัจจุบัน ประเมินผลความต้องการของประชาชนและสังคมเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้าง ทักษะความรู้ของผู้ให้บริการดูแลผู้สูงอายุ รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ในบริบทสังคมปัจจุบัน เป็นต้น

๖.๒.๒ วิเคราะห์ และประมวลผล ข้อมูลองค์ความรู้ แนวคิดทฤษฎี บทความ และวิจัยที่เกี่ยวข้องในการดูแลผู้สูงอายุและผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ได้มีการศึกษา ทบทวน และรวบรวม โดยนำมาวิเคราะห์ประมวลผล เพื่อนำไปสู่ การวางแผนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมเป็นประโยชน์ในการดูแลผู้สูงอายุ

๖.๒.๓ ประสานสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อประชุมหารือแนวทางการบูรณาการสร้างความร่วมมือในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน โครงการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ : เพื่อนสูงวัย (Care Befriend) ให้บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ที่กำหนด เพื่อการพัฒนาและจัดทำร่างหลักสูตรที่เหมาะสมในการจัดอบรมสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจน และตรงตามกับบริบทของ สถานการณ์สังคมในปัจจุบัน รวมถึงการขอความร่วมมือในการสนับสนุนข้อมูลองค์ความรู้ วิทยากร และเสนอแนะ แนวทางในการประกอบอาชีพอย่างเป็นรูปธรรม

๖.๒.๔ จัดทำร่างหลักสูตรเพื่อนสูงวัย (Care Befriend) และวางแผนจัดอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการ เพื่อนสูงวัย (Care Befriend) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ภายในกลุ่มงาน และหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ และเอกชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมบูรณาการสร้างความร่วมมือในการขับเคลื่อนการดำเนินโครงการ โดยพิจารณาเสนอแนะ หัวข้อการอบรมในร่างหลักสูตรเพื่อนสูงวัย (Care Befriend) รวมทั้งผู้ศึกษาได้มีการกำหนดแผนการดำเนินงาน รูปแบบกิจกรรม ขั้นตอนกระบวนการ ระยะเวลา สถานที่ งบประมาณ เป็นต้น โดยมุ่งเน้นการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นและการทำงานร่วมกันเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ

๖.๒.๕ ดำเนินการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการเพื่อนสูงวัย (Care Befriend) จำนวน ๒ รุ่น ทั้งแบบ ออนไลน์ในห้องประชุม และแบบออนไลน์ ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ โปรแกรม Zoom Meetings ตามร่างหลักสูตร เพื่อนสูงวัย (Care Befriend) โดยมีการทดสอบประเมินความรู้ก่อนและภายหลังเข้ารับการอบรม ซึ่งการอบรม เชิงปฏิบัติการดังกล่าว เป็นรูปแบบบรรยายภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในหัวข้อความรู้ตามร่างหลักสูตรที่กำหนด ประกอบด้วย ความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุ ทักษะพื้นฐานในการดูแลผู้สูงอายุ จิตวิทยาการสื่อสารและทักษะ การรับฟังเพื่อดูแลใจผู้สูงอายุ การเสริมพลังใจและเทคนิคจัดการความเครียดผู้ดูแลผู้สูงอายุ การพัฒนาบุคลิกภาพ และสร้างภาพลักษณ์ผู้ดูแลผู้สูงอายุ การใช้เทคโนโลยีเพื่อการดูแลผู้สูงอายุ เป็นต้น

๖.๒.๖ มอบประกาศนียบัตรสำหรับผู้ผ่านการอบรมในโครงการตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด และรวบรวมข้อมูล จัดทำทำเนียบของผู้ผ่านการอบรม

๖.๒.๗ สรุป ติดตาม และประเมินผล โดยมีการถอดบทเรียนภายหลังการดำเนินโครงการเสร็จสิ้น ซึ่งใช้วิธี การประเมินความพึงพอใจของการดำเนินโครงการ โดยใช้แบบสอบถามประเมินและดำเนินการสัมภาษณ์ข้อมูล รายบุคคลจากผู้เข้ารับการอบรม และนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ประมวลผลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่าง ๆ รวมทั้งจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินโครงการ เพื่อนำมาวิเคราะห์ปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการดำเนินโครงการ ในครั้งต่อไปให้เกิดประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

๖.๓ เป้าหมายของงาน

ประชาชนทั่วไปหรือผู้ที่สนใจได้รับการเสริมสร้างทักษะความรู้ในการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม และส่งเสริมการสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพผู้ดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ที่มีความสอดคล้องกับบริบท ของสถานการณ์สังคมไทยในปัจจุบัน รวมทั้งเป็นการผลักดันให้เกิดการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ให้เหมาะสม กับผู้สูงอายุทุกกลุ่มเป้าหมาย และรองรับปัญหาการขาดแคลนผู้ดูแลผู้สูงอายุ ส่งผลให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่าง เหมาะสมและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

๗. ผลสำเร็จของงาน (เชิงปริมาณ/คุณภาพ)

๗.๑ ผลสำเร็จของงานเชิงปริมาณ

ร้อยละความสำเร็จของผู้ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการในโครงการเพื่อนสูงวัย (Care Befriend) คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ จากผู้เข้ารับการอบรมทั้งหมด โดยในปีงบประมาณ ๒๕๖๕ ได้ดำเนินการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในโครงการเพื่อนสูงวัย (Care Befriend) จำนวน ๒ รุ่น ทั้งนี้ ได้มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๑๐๐ คน/รุ่น ประกอบด้วยอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ) ประชาชนทั่วไป หรือผู้ที่สนใจ โดยมีผู้ผ่านการอบรม รุ่นที่ ๑ จำนวน ๑๒๕ คน และรุ่นที่ ๒ จำนวน ๑๘๕ คน รวมทั้งสิ้น ๓๑๐ คน

๗.๒ ผลสำเร็จของงานเชิงคุณภาพ

ผู้ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการในโครงการเพื่อนสูงวัย (Care Befriend) ได้รับการเสริมสร้างทักษะความรู้ในการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม เช่น ความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุ ทักษะพื้นฐานในการดูแลผู้สูงอายุ จิตวิทยาการสื่อสารและทักษะการรับฟังเพื่อดูแลใจผู้สูงอายุ การเสริมพลังใจและเทคนิคจัดการความเครียดผู้ดูแลผู้สูงอายุ การพัฒนาบุคลิกภาพและสร้างภาพลักษณ์ผู้ดูแลผู้สูงอายุ ทักษะพื้นฐานทางด้านภาษาและเทคโนโลยีเพื่อการดูแลผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับการดูแลผู้สูงอายุกลุ่มสังคมและติดบ้านที่ไม่มีภาวะพึ่งพิงแต่มีความต้องการได้รับการช่วยเหลือจากผู้ดูแลผู้สูงอายุในบางกิจกรรม รวมทั้งกลุ่มผู้สูงอายุในเขตเมืองที่ต้องการดูแลเฉพาะเรื่อง ส่งผลให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้กับการสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพผู้ดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ ส่งผลให้ผู้สูงอายุได้รับดูแลอย่างมีประสิทธิภาพ

๘. การนำไปใช้ประโยชน์/ผลกระทบ

๘.๑ การนำไปใช้ประโยชน์

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชนเล็งเห็นถึงความสำคัญของการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุให้เพียงพอต่อความต้องการของสังคม และเป็นการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ที่มีความสอดคล้องต่อความต้องการของบริบทสถานการณ์สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน รวมถึงเป็นการเตรียมความพร้อมรองรับการดูแลผู้สูงอายุให้ครอบคลุมกับประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพ รวมทั้งช่วยในการส่งเสริมสนับสนุนการสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพผู้ดูแลผู้สูงอายุให้กับประชาชน โดยมุ่งเน้นให้มีชีวิตที่ดีขึ้นและเป็นหลักประกันความมั่นคงในการดำเนินชีวิต

๘.๒ ผลกระทบ

เมื่อมีการผลักดันให้เกิดการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่เพื่อรองรับสถานการณ์สังคมในปัจจุบัน โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทั่วไป หรือผู้ที่สนใจได้รับการเสริมสร้างทักษะความรู้ในการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนการดำเนินชีวิตผู้สูงอายุและเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าว ส่งผลให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับการสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ ลดช่องว่างของความเหลื่อมล้ำทางรายได้ และเป็นแนวทางในการรองรับสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุ รวมถึงผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๙. ความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการ

เนื่องจากการดำเนินโครงการเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในโครงการเพื่อนสูงวัย (Care Befriend) จำนวน ๒ รุ่น โดยในการจัดอบรมจะมีหัวข้อ ทั้งแบบบรรยายภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ซึ่งเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-๑๙) ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดอบรม ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมจะสามารถเข้าร่วมอบรมได้ในแบบออนไลน์ ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ โปรแกรม Zoom Meetings โดยผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป หรือผู้ที่สนใจ ซึ่งมีบริบทความหลากหลายแตกต่างกัน รวมถึงมีปัจจัยและทรัพยากรในการเข้าถึงข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการโครงการ โดยเฉพาะการใช้งานระบบเข้ารับการอบรมแบบออนไลน์ที่ทำให้เกิดความยุ่งยากและซับซ้อนในการใช้งาน ส่งผลกระทบต่อผู้เข้ารับการอบรม

๑๐. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

๑๐.๑ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-๑๙) ส่งผลกระทบต่ออุปสรรคในการวางแผนการดำเนินงานโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากรูปแบบของการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการเพื่อนสูงวัย (Care Befriend) มีทั้งแบบบรรยายภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ทำให้เป็นปัญหาอุปสรรคของการรวมกลุ่มสำหรับผู้เข้ารับการอบรม จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดกิจกรรมอบรมดังกล่าวเป็นแบบออนไลน์ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ โปรแกรม Zoom Meetings เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและรองรับปัญหาที่เกิดขึ้น

๑๐.๒ การสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีจำนวนจำกัดในการดำเนินโครงการ ทำให้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างครอบคลุม เนื่องจากมีประชาชนหรือผู้ที่สนใจเข้าร่วมอบรมในโครงการจำนวนมากกว่างบประมาณและจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด จึงต้องมีการวางแผนการดำเนินงานให้เหมาะสมเพื่อเกิดประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

๑๑. ข้อเสนอแนะ

๑๑.๑ การดำเนินงานโครงการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ : เพื่อนสูงวัย (Care Befriend) ควรมีการผลักดันและสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมในทุกระดับ ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ โดยในระดับนโยบาย ควรมีการผลักดันให้มีการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการควบคุม กำกับ ดูแลมาตรฐานผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครองดูแลอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์สร้างความรับรู้และเข้าใจให้กับประชาชนได้รับทราบเกี่ยวกับการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ เพื่อรองรับความต้องการของสังคมในปัจจุบัน และในระดับปฏิบัติการ ควรมีการกำหนดแผนการดำเนินงานขับเคลื่อนโครงการดังกล่าวอย่างต่อเนื่องและชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและโครงการมีความยั่งยืนต่อไป

๑๑.๒ ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความยั่งยืนในการบูรณาการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เกิดการสนับสนุนและความต่อเนื่องในการขับเคลื่อนการดำเนินงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

๑๑.๓ ควรมีการสร้างการรับรู้และความเข้าใจให้กับสังคมและประชาชนเกี่ยวกับการผลักดันการสร้างอาชีพผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ เพื่อรองรับต่อความต้องการของสถานการณ์สังคมในปัจจุบัน โดยการประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้สังคมรับทราบการดำเนินงานดังกล่าว ผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างแพร่หลาย

๑๒. การเผยแพร่ผลงาน (ถ้ามี)

การดำเนินงานโครงการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ : เพื่อนสูงวัย (Care Befriend) ซึ่งได้มีการดำเนินการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการเพื่อนสูงวัย (Care Befriend) ผ่านระบบออนไลน์ ให้กับกลุ่มเป้าหมายประชาชนทั่วไป หรือผู้ที่สนใจ จำนวน ๒ รุ่น โดยรุ่นที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๐ - ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๕ และรุ่นที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๕ - ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๕ โดยภายหลังการดำเนินโครงการเสร็จสิ้น ได้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลผลการดำเนินงานดังกล่าว เพื่อสร้างการรับรู้และเข้าใจให้กับประชาชนเกี่ยวกับการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ รวมทั้งเป็นการสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับบริบทสถานการณ์สังคมในปัจจุบัน โดยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ เช่น สำนักข่าว เว็บไซต์ สื่อออนไลน์เฟซบุ๊ก เป็นต้น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ที่	วันที่	สื่อออนไลน์	ลิงค์ข่าว	ภาพประกอบ
๑	๑๐ มีนาคม ๒๕๖๕	โววายดอทคอม www.voy-y.com	https://www.voy-y.com/2022/03/care-befriend.html	
๒	๑๐ มีนาคม ๒๕๖๕	ข่าวสารทุกทิศทั่วโลก www.thailandstory.com	https://thailandstory.info/?p=10224	
๓	๑๐ มีนาคม ๒๕๖๕	NEWSLIVE www.newslive-thailand.com	https://www.newslive-thailand.com/	
๔	๑๐ มีนาคม ๒๕๖๕	บีทริปนิวส์ www.btripnews.net	https://www.btripnews.net/?p=870	

๕	๑๐ มีนาคม ๒๕๖๕	Postup News www.postupnews.com	https://th.postupnews.com/2022/03/dop-care-befriend.html	
				
๖	๑๐ มีนาคม ๒๕๖๕	Gorgeousbkk www.gorgeousbkk.com	https://gorgeousbkk.com/care-befriend/	
๗	๑๐ มีนาคม ๒๕๖๕	smartlife-news www.smartlife-news.com	https://smartlife-news.com/health/care-befriend/	
๘	๑๐ มีนาคม ๒๕๖๕	Wefie Thailand www.wefiethailand.com	https://www.wefiethailand.com/2022/03/care-befriend.html	
๙	๑๐ มีนาคม ๒๕๖๕	Top To Travet Variety www.toptotravelvariety.com	https://www.toptotravelvariety.com/2022/03/care-befriend.html	
๑๐	๑๐ มีนาคม ๒๕๖๕	เพจ Siam Times	https://www.facebook.com/353931618772982/posts/115239074559372	

๑๑	๑๐ มีนาคม ๒๕๖๕	ไทยพับลิกมีเดีย www.thaipublicmedia.com	www.thaipublicmedia.com/2022/03/ /Msociety-by-DOP-organizes-workshops-for-the-Care-Befriend-project-to-support-the-aging-society-in-the-future.html	 ไทยพับลิกมีเดีย Thai Public Media 12.12 Grand Sale 40% OFF Home / ข่าวสาร / ข่าวสังคม / Government & NPO / พม. บังเอิญ สร้าง "ผู้ดูแล Care Befriend" รองรับสังคมผู้สูงอายุในอนาคต ▲ Social Impact - 24 ม.ค. 15, 2565 - 10:30 น. ข่าวสาร / ข่าวสังคม / Government & NPO
๑๒	๑๐ มีนาคม ๒๕๖๕	The Balance www.balancemag.net	https://www.balancemag.net/55233/ 3/	 SERMSANG THE BALANCE พม. ส่งเพื่อนสูงวัย Care Befriend เสริมทักษะการดูแลผู้สูงอายุ 10 มีนาคม 2022
๑๓	๑๐ มีนาคม ๒๕๖๕	สำนักข่าวบางกอกทูเดย์ www.Bangkok-today.com	https://Bangkok-today.com/pUWnop	 บางกอกทูเดย์ พม. บังเอิญ เติมนักสร้าง "ผู้ดูแล Care Befriend" รองรับสังคมผู้สูงอายุในอนาคต Jump on 03/10/2022
๑๔	๑๐ มีนาคม ๒๕๖๕	Thailand Plus+ www.thailandplus.tv	https://www.thailandplus.tv/archives/495730	 THAILAND+ PLUS พม. บังเอิญ สร้าง "ผู้ดูแล Care Befriend" รองรับสังคมผู้สูงอายุในอนาคต © 2022 - 2022 Thailand Plus+ TV

๑๓. ผู้มีส่วนร่วมในผลงาน (ถ้ามี)

๑).....สัดส่วนผลงาน.....

๒).....สัดส่วนผลงาน.....

๓).....สัดส่วนผลงาน.....

ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

(ลงชื่อ)..... วิรัช ออทวั(นางสาววิรัช ออทวั)

ผู้ขอประเมิน

ขอรับรองว่าสัดส่วนการดำเนินการข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ (ถ้ามี)

รายชื่อผู้มีส่วนร่วมในผลงาน	ลายมือชื่อ

ได้ตรวจสอบแล้วขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นถูกต้องตรงกับความเป็นจริงทุกประการ

(ลงชื่อ)..... วิรัช พงษ์เทศ(น.ส. วิรัช พงษ์เทศ)

ผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล

(ลงชื่อ)..... นางสาวอาภา รัตนพิทักษ์ผู้อำนวยการกองส่งเสริมสวัสดิการและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ
ผู้บังคับบัญชาที่เหนือขึ้นไป

หมายเหตุ คำรับรองจากผู้บังคับบัญชาน้อยสองระดับ คือ ผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล และผู้บังคับบัญชาที่เหนือขึ้นไปอีกหนึ่งระดับ เว้นแต่ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาดังกล่าวเป็นบุคคลคนเดียวกัน ก็ให้มีคำรับรองหนึ่งระดับได้

ภาคผนวก

(ร่าง) หลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุโครงการเพื่อนสูงวัย (Care Befriend)

หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ซึ่งมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ ๒๐ ของประชากรทั้งประเทศ ในขณะที่อัตราการเกิดลดลงตรงข้ามกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว โดยในปี พ.ศ. ๒๕๗๔ มีการคาดการณ์ว่าจะมีประชากรผู้สูงอายุถึงร้อยละ ๒๘ ของประชากรทั้งประเทศ จนกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด ซึ่งจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลกระทบทั้งทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคมโดยรวมของประเทศ รวมถึงผู้สูงอายุมีภาวะร่างกายที่เสื่อมถอยและมีความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในการดำรงชีวิตประจำวันลดลง ซึ่งส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความต้องการผู้ดูแลผู้สูงอายุในการให้ความช่วยเหลือดูแลเฉพาะด้านที่แตกต่างกัน จากรายงานปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ผู้สูงอายุได้รับการประเมินและคัดกรองสุขภาพ จำแนกตามความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน โดยกระทรวงสาธารณสุข ผ่านระบบคลังข้อมูลด้านการแพทย์และสุขภาพ ข้อมูล ณ วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๔ พบว่า ผู้สูงอายุได้รับการประเมิน จำนวน ๗,๖๘๕,๙๙๘ คน (ร้อยละ ๘๔.๐๘) แบ่งเป็นกลุ่มติดสังคม จำนวน ๗,๔๓๒,๘๗๕ คน (ร้อยละ ๙๖.๗๑) ติดบ้าน จำนวน ๒๐๖,๕๖๙ คน (ร้อยละ ๒.๖๙) และติดเตียง จำนวน ๔๖,๕๕๔ คน (ร้อยละ ๐.๖๐) โดยเฉพาะผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคมเป็นกลุ่มที่สามารถพึ่งพาดูแลตนเองได้ แต่จะมีความต้องการได้รับความช่วยเหลือดูแลจากผู้อื่นในบางกิจกรรม ซึ่งเป็นการพาไปทำธุระหรือกิจกรรมประจำวัน ที่สะท้อนการดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์สังคมที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน รวมทั้งผู้สูงอายุมีแนวโน้มการอยู่ลำพังคนเดียวและมีความต้องการพึ่งพาการดูแลผู้สูงอายุจากผู้อื่นเพิ่มขึ้น ซึ่งในปัจจุบัน พบปัญหาการขาดแคลนผู้ดูแลผู้สูงอายุและมีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการของสังคมทำให้เป็นประเด็นที่ท้าทายให้ประเทศไทยต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาบุคลากรด้านผู้ดูแลผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับบริบทและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันของสังคมไทยและความต้องการของผู้สูงอายุ

รัฐบาล โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการคุ้มครองดูแลผู้สูงอายุอย่างครบทุกมิติ โดยมุ่งเน้นการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวและชุมชน จึงดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวและผลักดันการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับทุกกลุ่มเป้าหมาย

ทั้งนี้ กรมกิจการผู้สูงอายุ จึงได้ดำเนินการผลักดันและขับเคลื่อนการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยร่วมบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานเครือข่ายภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาและรองรับการขาดแคลนบุคลากรผู้ดูแลผู้สูงอายุ จึงได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตร “โครงการเพื่อนสูงวัย (Care Befriend)” ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มจะได้รับการดูแลอย่างครบถ้วนเหมาะสมและมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเสริมสร้างทักษะความรู้ความเข้าใจในการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุเบื้องต้น
๒. เพื่อสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

คุณสมบัติของผู้เข้ารับอบรม

๑. อายุตั้งแต่ ๑๘ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ไม่จำกัดเพศ
๒. จบการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับประถมศึกษา
๓. ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี
๔. มีสุขภาพร่างกายและจิตใจแข็งแรง ไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง
๕. มีวุฒิภาวะและบุคลิกลักษณะที่เหมาะสมในการเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ

สมรรถนะของผู้สำเร็จการอบรม

สมรรถนะที่ ๑ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ผู้สูงอายุในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ รวมถึงการเล็งเห็นถึงความสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุ

สมรรถนะที่ ๒ การช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุขั้นเบื้องต้น

มีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะพื้นฐานในด้านชีวกลศาสตร์ในกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ เช่น การนั่ง ยืน เดิน การเคลื่อนไหวร่างกายของผู้สูงอายุ เป็นต้น การประเมินสมรรถภาพร่างกาย การช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุในภาวะฉุกเฉิน การปฐมพยาบาลเบื้องต้นและการส่งต่อ รวมถึงวิธีการใช้กายอุปกรณ์สำหรับผู้สูงอายุ

สมรรถนะที่ ๓ จิตวิทยาการสื่อสารและการรับฟังผู้สูงอายุ

มีความรู้ ความเข้าใจ และมีทัศนคติที่ดีต่อการดูแลผู้สูงอายุ โดยให้ความสำคัญของการสื่อสารกับผู้สูงอายุ มีทักษะการรับฟังที่ดีเพื่อเข้าใจผู้สูงอายุ การให้คำปรึกษาเบื้องต้น และมีความสามารถในการสื่อสารกับผู้สูงอายุได้อย่างเข้าใจ

สมรรถนะที่ ๔ คุณลักษณะของผู้ดูแลผู้สูงอายุ

ผู้ดูแลผู้สูงอายุมีบุคลิกลักษณะที่อ่อนโยน สุภาพ ใจเย็น และมีความเข้าใจบริบทของผู้สูงอายุ โดยมีความสามารถในการจัดการกับอารมณ์ความเครียดของตนเองในฐานะผู้ดูแลผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี และปฏิบัติงานบนพื้นฐานคุณธรรมและจริยธรรม รวมถึงการมีภาพลักษณ์และบุคลิกภาพที่ดีในการเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ

สมรรถนะที่ ๕ ภาษาและเทคโนโลยี

มีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะพื้นฐานในการเข้าใจภาษาและศัพท์ทางเทคนิคเฉพาะสำหรับใช้ในการดูแลผู้สูงอายุ รวมถึงมีความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลพื้นฐาน เช่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์ แอปพลิเคชันที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลผู้สูงอายุ เป็นต้น

หมวดวิชา

๑. ความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุ	จำนวน ๒ ชั่วโมง
๒. ทักษะพื้นฐานในการดูแลผู้สูงอายุ	จำนวน ๒ ชั่วโมง
๓. จิตวิทยาการสื่อสารและทักษะการรับฟังเพื่อดูแลผู้สูงอายุ	จำนวน ๒ ชั่วโมง
๔. การเสริมพลังใจและเทคนิคจัดการความเครียดผู้ดูแลผู้สูงอายุ	จำนวน ๒ ชั่วโมง
๕. การพัฒนาบุคลิกภาพและสร้างภาพลักษณ์ผู้ดูแลผู้สูงอายุ	จำนวน ๒ ชั่วโมง
๖. ทักษะพื้นฐานทางด้านภาษาและเทคโนโลยีเพื่อการดูแลผู้สูงอายุ	จำนวน ๒ ชั่วโมง

โครงสร้างหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุโครงการเพื่อนสูงวัย (Care Befriend)

ลำดับ ที่	หมวดวิชา	รายวิชา	จำนวน (ชั่วโมง)
๑	ความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุ	- สถานการณ์ผู้สูงอายุ - การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ - ความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุ	๒
๒	ทักษะพื้นฐานในการดูแลผู้สูงอายุ	- ชีวกลศาสตร์ในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ - การประเมินสมรรถภาพร่างกาย - การช่วยเหลือปฐมพยาบาลผู้สูงอายุในภาวะฉุกเฉิน - วิธีการใช้กายอุปกรณ์สำหรับผู้สูงอายุ	๒
๓	จิตวิทยาการสื่อสารและทักษะการรับฟังเพื่อดูแลผู้สูงอายุ	- จิตวิทยาการสื่อสาร - ทักษะการฟังเพื่อเข้าใจผู้สูงอายุ - เจตคติต่อผู้สูงอายุ	๒
๔	การเสริมพลังใจและเทคนิคจัดการความเครียดผู้ดูแลผู้สูงอายุ	- การเสริมพลังใจให้กับผู้ดูแลผู้สูงอายุ - เทคนิคการจัดการความเครียดของผู้ดูแลผู้สูงอายุ - คุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดูแลผู้สูงอายุ	๒
๕	การพัฒนาบุคลิกภาพและสร้างภาพลักษณ์ผู้ดูแลผู้สูงอายุ	- การพัฒนาบุคลิกภาพและสร้างภาพลักษณ์ของผู้ดูแลผู้สูงอายุเบื้องต้น - แนวทางการเสริมบุคลิกภาพและภาพลักษณ์ที่ดี	๒
๖	ทักษะพื้นฐานทางด้านภาษาและเทคโนโลยีเพื่อการดูแลผู้สูงอายุ	- ทักษะพื้นฐานทางด้านภาษา - ทักษะพื้นฐานด้านการใช้เทคโนโลยี	๒
รวม			๑๒

คำอธิบายหมวดวิชา

๑. หมวดวิชาความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุ จำนวน ๒ ชั่วโมง

ขอบข่ายหมวดวิชา

นิยามความหมาย สถานการณ์ผู้สูงอายุในปัจจุบัน แนวคิดและทฤษฎีผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุ
- ๒) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีเจตคติที่ดีต่อการดูแลผู้สูงอายุ
- ๓) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเล็งเห็นถึงความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุ

รายวิชา

(๑) สถานการณ์ผู้สูงอายุ

- นิยามความหมายของผู้สูงอายุ
- แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
- สถานการณ์สังคมผู้สูงอายุ

(๒) การเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุ

- กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ
- การแบ่งประเภทผู้สูงอายุ

(๓) ความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุ

- ความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุ
- การอยู่ร่วมกันและดูแลใส่ใจผู้สูงอายุ

วิธีการสอน/สื่อ

- การบรรยาย
- การอภิปรายกลุ่ม
- สื่ออิเล็กทรอนิกส์ แผ่นพับ คู่มือ โปสเตอร์ เอกสารประกอบการอบรม

การประเมินผล

- สังเกตจากการมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในการทำกิจกรรม
- ประเมินจากการถาม – ตอบ

๒. หมวดวิชาทักษะพื้นฐานในการดูแลผู้สูงอายุ จำนวน ๒ ชั่วโมง

ขอบข่ายหมวดวิชา

ชีวกลศาสตร์ในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ เช่น การนั่ง ยืน เดิน การเคลื่อนไหวร่างกายของผู้สูงอายุ เป็นต้น การประเมินสมรรถภาพร่างกาย การช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุในภาวะฉุกเฉิน การปฐมพยาบาลเบื้องต้นและการส่งต่อ รวมถึงวิธีการใช้กายอุปกรณ์สำหรับผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจหลักการชีวกลศาสตร์ในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ
- ๒) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถประเมินสมรรถภาพของผู้สูงอายุได้
- ๓) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจในทักษะพื้นฐานในการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุในภาวะฉุกเฉิน และการปฐมพยาบาลเบื้องต้น
- ๔) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ในการใช้งานกายอุปกรณ์สำหรับผู้สูงอายุ

รายวิชา

- (๑) ชีวกลศาสตร์ในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ
 - หลักการชีวกลศาสตร์ในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ
 - การนั่ง ยืน เดิน การเคลื่อนไหวร่างกายของผู้สูงอายุ
- (๒) การประเมินสมรรถภาพร่างกายของผู้สูงอายุ
 - แนวทางการประเมินสมรรถภาพร่างกายของผู้สูงอายุ
 - การประเมินสุขภาพภาวะปัญหาสุขภาพร่างกายและจิตใจ
- (๓) การช่วยเหลือดูแลในภาวะฉุกเฉิน และการปฐมพยาบาลเบื้องต้น
 - การประเมินภาวะวิกฤตเบื้องต้น
 - หลักการปฐมพยาบาลเบื้องต้น
 - การให้ความช่วยเหลือดูแลในภาวะฉุกเฉิน
 - การส่งต่อ
- (๔) วิธีการใช้งานกายอุปกรณ์สำหรับผู้สูงอายุ

วิธีการสอน/สื่อ

- การบรรยาย
- การอภิปรายกลุ่ม
- การฝึกปฏิบัติ
- สื่ออิเล็กทรอนิกส์ แผ่นพับ คู่มือ โปสเตอร์ เอกสารประกอบการอบรม

การประเมินผล

- สังเกตจากการมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในการทำกิจกรรม
- ประเมินจากการถาม – ตอบ
- ผลจากการฝึกปฏิบัติ

๓. หมวดวิชาจิตวิทยาการสื่อสารและทักษะการรับฟังเพื่อดูแลใจผู้สูงอายุ จำนวน ๒ ชั่วโมง

ขอบข่ายหมวดวิชา

จิตวิทยาและการสื่อสารกับผู้สูงอายุ ความสำคัญและรูปแบบการสื่อสารกับผู้สูงอายุ การอยู่ร่วมกันและความเข้าใจซึ่งกันและกัน ทักษะการรับฟังที่ดี และการพูดคุยแลกเปลี่ยนเพื่อเข้าใจผู้สูงอายุ การให้คำปรึกษาเบื้องต้น และการสร้างเจตคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจหลักในการสื่อสารและรับฟังผู้สูงอายุ
- ๒) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ

รายวิชา

- (๑) จิตวิทยาและการสื่อสารกับผู้สูงอายุ
 - ความสำคัญของการสื่อสารกับผู้สูงอายุ
 - รูปแบบการสื่อสารกับผู้สูงอายุ
 - การอยู่ร่วมกันและความเข้าใจซึ่งกันและกัน
- (๒) ทักษะการรับฟังเพื่อเข้าใจผู้สูงอายุ
 - ทักษะการรับฟังผู้สูงอายุที่ดี
 - การแบ่งประเภทผู้สูงอายุ
- (๓) เจตคติต่อผู้สูงอายุ
 - ความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุ
 - การอยู่ร่วมกันและดูแลใส่ใจผู้สูงอายุ

วิธีการสอน/สื่อ

- การบรรยาย
- การอภิปรายกลุ่ม
- ฝึกปฏิบัติ
- สื่ออิเล็กทรอนิกส์ แผ่นพับ คู่มือ โปสเตอร์ เอกสารประกอบการเรียน

การประเมินผล

- สังเกตจากการมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในการทำกิจกรรม
- ประเมินจากการถาม – ตอบ
- ผลจากการฝึกปฏิบัติ

๔. หมวดวิชาการเสริมพลังใจและเทคนิคจัดการความเครียดผู้ดูแลผู้สูงอายุ จำนวน ๒ ชั่วโมง

ขอบข่ายหมวดวิชา

การเสริมสร้างพลังใจให้กับผู้ดูแลผู้สูงอายุ แนวทาง เทคนิควิธีการจัดการความเครียดของผู้ดูแลผู้สูงอายุ รูปแบบการจัดการกับความเครียดของผู้ดูแลผู้สูงอายุ การบำบัดและฟื้นฟูสภาพจิตใจเบื้องต้นของผู้ดูแลผู้สูงอายุ การส่งเสริมและสร้างความเข้มแข็งของสภาพจิตใจผู้ดูแลผู้สูงอายุ คุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดูแลผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจแนวทางการเสริมสร้างพลังใจ
- ๒) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจแนวทางการจัดการความเครียดของตนเองในการดูแลผู้สูงอายุ

รายวิชา

(๑) การเสริมพลังใจผู้ดูแลผู้สูงอายุ

- การเสริมสร้างพลังใจให้กับผู้ดูแลผู้สูงอายุ
- การส่งเสริมและสร้างความเข้มแข็งของสภาพจิตใจผู้ดูแลผู้สูงอายุ

(๒) เทคนิควิธีการจัดการความเครียดของผู้ดูแลผู้สูงอายุ

- รูปแบบการจัดการกับความเครียดของผู้ดูแลผู้สูงอายุ
- การบำบัดและฟื้นฟูสภาพจิตใจเบื้องต้นของผู้ดูแลผู้สูงอายุ

(๓) คุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดูแลผู้สูงอายุ

วิธีการสอน/สื่อ

- การบรรยาย
- การสอนสาธิต
- การทำกิจกรรมกลุ่ม
- ฝึกปฏิบัติ
- สื่ออิเล็กทรอนิกส์ แผ่นพับ คู่มือ โปสเตอร์ เอกสารประกอบการเรียน

การประเมินผล

- สังเกตจากการมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในการทำกิจกรรม
- ประเมินจากการถาม – ตอบ
- ผลจากการฝึกปฏิบัติ

๕. หมวดวิชาการพัฒนาบุคลิกภาพและสร้างภาพลักษณ์ผู้ดูแลผู้สูงอายุ จำนวน ๒ ชั่วโมง

ขอบข่ายหมวดวิชา

การพัฒนาบุคลิกภาพและสร้างภาพลักษณ์ของผู้ดูแลผู้สูงอายุเบื้องต้น ความสำคัญของการมีบุคลิกภาพและภาพลักษณ์ดีของผู้ดูแลผู้สูงอายุ และเทคนิคการเสริมภาพลักษณ์และบุคลิกภาพเชิงบวก

วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีพัฒนาบุคลิกภาพและสร้างภาพลักษณ์ผู้ดูแลผู้สูงอายุ
- ๒) เพื่อเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้เกิดขึ้นกับผู้ดูแลผู้สูงอายุ

รายวิชา

- (๑) การพัฒนาบุคลิกภาพและสร้างภาพลักษณ์ของผู้ดูแลผู้สูงอายุเบื้องต้น
 - ความสำคัญของการมีบุคลิกภาพและภาพลักษณ์ดี
 - องค์ประกอบการมีบุคลิกภาพที่ดี
 - การอยู่ร่วมกันและความเข้าใจซึ่งกันและกัน
- (๒) แนวทางการเสริมบุคลิกภาพและภาพลักษณ์ที่ดี
 - แนวทางการเสริมบุคลิกภาพที่ดีที่เหมาะสม
 - เทคนิคการเสริมภาพลักษณ์และบุคลิกภาพเชิงบวก อาทิ การนั่ง การเดิน การพูด เป็นต้น

วิธีการสอน/สื่อ

- การบรรยาย
- การสอนสาธิต
- การทำกิจกรรมกลุ่ม
- ฝึกปฏิบัติ
- สื่ออิเล็กทรอนิกส์ แผ่นพับ คู่มือ โปสเตอร์ เอกสารประกอบการเรียน

การประเมินผล

- สังเกตจากการมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในการทำกิจกรรม
- ประเมินจากการถาม – ตอบ
- ผลจากการฝึกปฏิบัติ

๖. หมวดวิชาทักษะพื้นฐานทางด้านภาษาและเทคโนโลยีเพื่อการดูแลผู้สูงอายุ จำนวน ๒ ชั่วโมง

ขอบข่ายหมวดวิชา

การส่งเสริมทักษะพื้นฐานทางด้านภาษาในการดูแลผู้สูงอายุ เช่น การสื่อสาร และคำศัพท์ทางเทคนิคเฉพาะสำหรับการใช้ในการดูแลผู้สูงอายุ ความรู้ในการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลพื้นฐาน เช่น คอมพิวเตอร์เบื้องต้น แอปพลิเคชันที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลผู้สูงอายุ เป็นต้น

วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้ทางด้านภาษาพื้นฐานในการดูแลผู้สูงอายุ
- ๒) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจในการใช้งานเทคโนโลยีเบื้องต้นได้

รายวิชา

(๑) ทักษะพื้นฐานทางด้านภาษา

- การสื่อสารเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ
- คำศัพท์เทคนิคเฉพาะในการดูแลผู้สูงอายุ

(๒) ทักษะพื้นฐานด้านการใช้เทคโนโลยี

- การใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์เบื้องต้น
- การใช้งานแอปพลิเคชันที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ
- การใช้งานหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุขั้นเบื้องต้น จำนวน ๑๘ ชั่วโมง ผ่านระบบ e – Learning

วิธีการสอน/สื่อ

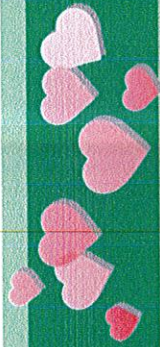
- การบรรยาย
- การสอนสาธิต
- การทำกิจกรรมกลุ่ม
- ฝึกปฏิบัติ
- สื่ออิเล็กทรอนิกส์ แผ่นพับ คู่มือ पोสเตอร์ เอกสารประกอบการเรียน

การประเมินผล

- สังเกตจากการมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในการทำกิจกรรม
- ประเมินจากการถาม – ตอบ
- ผลจากการฝึกปฏิบัติ

โครงการเพื่อนสูงวัย (Care Befriend)

ความเป็นมา

กระทรวง พม. มีนโยบายมอบของขวัญปีใหม่ 2565 ให้กับประชาชน โดยสนับสนุนการสร้างโอกาส สร้างรายได้ และสร้างอาชีพใหม่ ให้ประชาชนภายหลังสถานการณ์ COVID-19 ซึ่งกรมกิจการผู้สูงอายุ สนับสนุนการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุอย่างมีมาตรฐานและรองรับต่อความต้องการของสังคม โดยจัดทำ “โครงการเพื่อนสูงวัย Care Befriend” เพื่อส่งเสริมการช่วยเหลือผู้สูงอายุทุกกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงเป็นการสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพดูแลผู้สูงอายุ ในรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์สังคมปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเสริมสร้างทักษะความรู้ในการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุ
- 2) เพื่อสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์สังคมปัจจุบัน

กลุ่มเป้าหมาย

อพมส. / อาสาสมัคร / ประชาชนทั่วไป / ผู้สนใจ

รูปแบบกิจกรรม/วิธีการ

- จัดอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการเพื่อนสูงวัย (Care Befriend)
- เพื่อเสริมสร้างทักษะความรู้ในการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุ
- อบรมผ่านระบบออนไลน์ หรือออนไลน์ (ระยะเวลาประมาณ 2 วัน)
- อาชีพช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ เช่น พาผู้สูงอายุไปหาหมอ ทำกิจกรรมนอกบ้าน ติดต่อบริการสุขภาพ ให้คำปรึกษาเสริมพลังใจ เป็นต้น

ผลการดำเนินงาน

กรมกิจการผู้สูงอายุ ได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการเพื่อนสูงวัย (Care Befriend) โดยบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น บริษัทโกว-มา-โครงการเรดตี้เนียร์ ม.ธรรมศาสตร์ สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ เพื่อขับเคลื่อนดำเนินการโครงการ

- **รุ่นที่ 1 :** เมื่อวันที่ 10 – 11 มีนาคม 2565 ผ่านระบบออนไลน์ และออนไซต์ ผู้ผ่านการอบรม จำนวน **125 คน**
- **รุ่นที่ 2 :** วันที่ 25 – 26 สิงหาคม 2565 ผู้ผ่านการอบรม จำนวน **185 คน**
จำนวนรวมทั้งสิ้น 310 คน

หัวข้อ (ร่าง) หลักสูตรการอบรมเพื่อนสูงวัย

- ความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุ
- ทักษะพื้นฐานในการดูแลผู้สูงอายุ เช่น ชีวกลศาสตร์ ในกิจกรรมประจำวันผู้สูงอายุ การประเมินสมรรถภาพ การช่วยเหลือปฐมพยาบาลผู้สูงอายุในภาวะฉุกเฉิน การเคลื่อนย้าย วิธีการใช้กายอุปกรณ์
- จิตวิทยาการสื่อสาร และทักษะการรับฟังเพื่อดูแลผู้สูงอายุ
- การเสริมพลังใจ เทคนิคจัดการความเครียดของผู้ดูแล
- การพัฒนาบุคลิกภาพและสร้างภาพลักษณ์ผู้ดูแลผู้สูงอายุ
- การใช้เทคโนโลยีเพื่อการดูแลผู้สูงอายุ

แผนการดำเนินงานระยะต่อไป

• ปีงบประมาณ 2565

1. กรมกิจการผู้สูงอายุ ขอความอนุเคราะห์ สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ จัดทำสมรรถนะ อาชีพใหม่ “เพื่อนสูงวัย” เพื่อทดสอบประเมินสมรรถนะคุณวุฒิมาตรฐานทางวิชาชีพ
2. สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ แต่งตั้งคณะทำงาน มาตราฐาน อาชีพ และคุณวุฒิวิชาชีพ อาชีพใหม่เพื่อนสูงวัย เพื่อจัดทำสมรรถนะ อาชีพและวิเคราะห์ออกแบบเครื่องมือประเมิน ***ดำเนินการทางลับ
3. ประชุมคณะทำงานมาตรฐานอาชีพและคุณวุฒิวิชาชีพ อาชีพเพื่อนสูงวัย ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการประชุม ครั้งที่ 3
4. อาชีพเพื่อนสูงวัย ได้ถูกกำหนดสมรรถนะ อาชีพใหม่ และเครื่องมือในการประเมิน

• ปีงบประมาณ 2566

1. แต่งตั้งคณะรับรองสมรรถนะอาชีพเพื่อนสูงวัย เพื่อพิจารณาสมรรถนะและเครื่องมือในการทดสอบประเมินคุณวุฒิวิชาชีพ
2. กรมกิจการผู้สูงอายุ ส่งเสริมผลักดันให้ผู้ผ่านการอบรม เข้ารับการทดสอบประเมินคุณวุฒิวิชาชีพ โดยเมื่อผ่านการทดสอบจะได้รับคุณวุฒิวิชาชีพ (Certificate) และบันทึกข้อมูลเข้าระบบฐานข้อมูลแฟ้มสะสมผลงาน E-Portfolio และ E-Workforce แพลตฟอร์มเชื่อมโยงข้อมูลสมรรถนะอาชีพกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่ประสงค์รับสมัครงาน

บรรณานุกรม

- สุรกุล เจนอบรม. (๒๕๔๑). *วิถีทัศน์ผู้สูงอายุและการศึกษานอกระบบสำหรับผู้สูงอายุไทย*. กรุงเทพฯ : นิชนแอตเวอร์ไทซิงกรุ๊ป.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (๒๕๓๙). *สังคมวิทยาภาวะสูงอายุ : ความเป็นจริงและการคาดการณ์ในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. (๒๕๔๕). *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย วัยรุ่น-วัยสูงอายุ*. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ, กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (๒๕๔๓). *พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิสัย.
- ณัฐพงศ์ อนุวัตรยรรยง. (๒๕๓๖). *การเปรียบเทียบการสนับสนุนทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของผู้สูงอายุชาวไทยพุทธและมุสลิมในภาคใต้ตอนบน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (๒๕๔๔). *สวัสดิการผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิไลวรรณ ทองเจริญ. (๒๕๔๕). *ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ*. ภาควิชาพยาบาลฐานราก, คณะพยาบาลศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วันเพ็ญ วงศ์จันทร์. (๒๕๓๙). *แบบแผนสุขภาพของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์ จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาสาธารณสุขศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โยธิน แสงวดี และคณะ. (๒๕๕๒). *นวัตกรรมของทุนมนุษย์เพื่อการพัฒนาเมืองและชนบทที่ยั่งยืน*. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ณัฐกานต์ สำเนียงเสนาะ. (๒๕๕๖). *ปัจจัยทำนายความสุขของผู้สูงอายุในชุมชน*. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตร์ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปิยะกมล วิจิตรศิริ. (๒๕๕๕). *ความเป็นปราชญ์ การสนับสนุนทางสังคม และความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Gottlieb, B. H., and Bergen, A. E. (๒๐๑๐). Social support concepts and measures. *Journal of Psychosomatic Research*.
- House, J. S. (๑๙๘๑). What is Social Support? *Work Stress and Social Support*. ๒๔ – ๒๕.
- จิตนภา นิมนจินดา. (๒๕๕๕). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตร์ สาขาวิชาการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยคริสเตียน.
- สิริลักษณ์ โสมานุสรณ์. (๒๕๕๙). *การพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุครบวงจรแบบบูรณาการ*. คณะแพทยศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.

Maslow, A. H, Frager, R., and Fadiman, J. (๑๙๗๐). Motivation and personality, ๒, ๑๘๘๗-๑๙๐๔.
New York : Harper & Row.

เฟื่องฟ้า บุญยง. (๒๕๔๘). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ. สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Acton, G. J., and Malathum, P. (๒๐๐๐). Basic need status and health-promoting self-care behavior
in adults. Western Journal of Nursing Research, ๒๒(๗), ๗๙๖-๘๑๑.

Congill, D. O. (๑๙๗๒). The role and status of the aged in Thailand. New York : Appleton Century
Crofts.

จารุณี จันทร์เปล่ง. (๒๕๕๐). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัด
ปทุมธานี (วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

บุษยมาส สันธิประภา. (๒๕๓๙). สังคมวิทยาความสูงอายุ. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์สมพรการพิมพ์.

กระทรวงมหาดไทย. (๒๕๓๔). ปัญหาผู้สูงอายุและแนวทางแก้ไข. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการสามัญสวัสดิการ
ผู้สูงอายุการพัฒนาศักยภาพ วุฒิสภา.

สุวพิชชา ประกอบจันทร์ และคณะ. (๒๕๕๙). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ.
บทความวิจัย วารสารฉบับพิเศษ ประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยมหาสารคามวิจัย, ๑๒ (ฉบับพิเศษ).

จิราภรณ์ ใจสบาย. (๒๕๕๓). พฤติกรรมการดูแลตนเองและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองเขตบางกอกน้อย
กรุงเทพมหานคร. (ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ชญาณี ไมเออร์. (๒๕๕๒). การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดปทุมธานี. วารสารวิชาการ
มหาวิทยาลัยปทุมธานี.

พัชรี สีโรส และคณะ. (๒๕๔๖). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุพัตรา ศรีวณิชชากร และคณะ (๒๕๕๒). การดูแลผู้สูงอายุในชุมชน : ระบบหลักการ และแนวทางปฏิบัติ. นนทบุรี :
สถาบันวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน.

คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (๒๕๕๒). แผนพัฒนา
ผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๖๔) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๒. กรุงเทพฯ : เทพเพ็ญ
วานิสย์.

สุพัตรา ศรีวณิชชากร และคณะ (๒๕๕๒). การดูแลผู้สูงอายุในชุมชน : ระบบหลักการ และแนวทางปฏิบัติ. นนทบุรี :
สถาบันวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (๒๕๕๑). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ ๕). กรุงเทพฯ : จามจุรี
โปรดักส์

กรมกิจการผู้สูงอายุ, กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (๒๕๖๒). *มาตรการขับเคลื่อน ระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมสูงอายุ*. (ฉบับปรับปรุง) (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (๒๕๕๑). *ผู้ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว การสัมมนาทางวิชาการ เรื่องระบบการดูแลและกำลังคนในการดูแลผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ.

ศิริพันธุ์ สารสัถย์. (๒๕๔๔). *ทุกขภาวะของผู้ดูแล*. ในรายงานการประชุมวิชาการประจำปี. กรุงเทพฯ : สมาคมพัฒนาวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปัทมา ว่าพัฒน์วงศ์. (๒๕๔๙). *ประชากรสูงอายุของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

แบบการเสนอข้อเสนอแนวคิดการพัฒนาหรือปรับปรุงงาน

เรื่อง แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพและขยายผลการสร้างผู้ดูแล
ผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ของ

นางสาววิชนี ดอกบัว

ตำแหน่ง นักพัฒนาสังคมปฏิบัติการ ตำแหน่งเลขที่ ๙๒

กลุ่มระบบการดูแลและเฝ้าระวังทางสังคมผู้สูงอายุ

กองส่งเสริมสวัสดิการและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ

กรมกิจการผู้สูงอายุ

ขอประเมินเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง นักพัฒนาสังคมชำนาญการ

ตำแหน่งเลขที่ ๙๒

กลุ่มระบบการดูแลและเฝ้าระวังทางสังคมผู้สูงอายุ

กองส่งเสริมสวัสดิการและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ

กรมกิจการผู้สูงอายุ

สารบัญ

หน้า

๑. คำกล่าว	๑
๒. เรื่อง	๑
๓. หลักการและเหตุผล	๑ - ๒
๔. วัตถุประสงค์ของข้อเสนอแนวคิดการพัฒนาหรือปรับปรุงงาน	๒
๕. บทวิเคราะห์/แนวความคิด/ข้อเสนอ และข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไข	
๕.๑ บทวิเคราะห์	๒ - ๓
๕.๒ แนวความคิด	๓ - ๖
๕.๓ ข้อเสนอ	๖ - ๗
๕.๔ ข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไข	๘
๖. ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๘
๗. ตัวชี้วัดความสำเร็จ	๘

บรรณานุกรม

.....

แบบการเสนอข้อเสนอแนวคิดการพัฒนาหรือปรับปรุงงาน

๑. คำกล่าว

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยจำนวนผู้สูงอายุทั่วโลกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมถึงประเทศไทยซึ่งปัจจุบันได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ โดยมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากถึงร้อยละ ๒๐ ของประชากรทั้งประเทศ และมีการคาดการณ์ว่าในอนาคตอันใกล้จะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด ซึ่งจะมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ สวนทางกับอัตราการเกิดใหม่ ทำให้เป็นประเด็นที่ท้าทายในการเตรียมความพร้อมรองรับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งในระดับประเทศและระดับชาติ เนื่องจากเกิดผลกระทบอย่างกว้างขวางในทุกด้าน ทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีนวัตกรรม ประกอบกับผู้สูงอายุเป็นช่วงวัยที่มีความเสื่อมถอยของร่างกาย จิตใจ และมีการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ส่งผลกระทบในวงกว้างต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาสังคมและการดูแลผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยไม่ใช่แค่การเตรียมความพร้อมเฉพาะตัวผู้สูงอายุเอง ครอบครัว ชุมชนเท่านั้น แต่จะต้องจำเป็นอย่างยิ่งให้มีการส่งเสริมสนับสนุนบทบาทของภาครัฐในการเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือดูแล รวมถึงผลักดันให้เกิดการดูแลผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ ประกอบกับปัจจุบันสังคมมีรูปแบบการดูแลผู้สูงอายุวิถีใหม่ที่เกิดขึ้นหลากหลายและเฉพาะแตกต่างกันออกไปตามความต้องการได้รับการดูแลของผู้สูงอายุ จึงทำให้เกิดการเตรียมความพร้อมรองรับกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในการผลักดันให้เกิดการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุได้ตรงตามความต้องการและเหมาะสมกับบริบทของสังคมในปัจจุบัน

ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำผลการดำเนินงานสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์สังคมในปัจจุบันมาวิเคราะห์ประมวลผล รวมถึงปัญหาอุปสรรค เพื่อเสนอแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพและขยายผลการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยมุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการดำเนินงานโครงการและกลุ่มเป้าหมายได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

๒. เรื่อง แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพและขยายผลการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

๓. หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ซึ่งมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ ๒๐ ของประชากรทั้งประเทศ ในขณะที่อัตราการเกิดลดลงตรงข้ามกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว โดยในปี พ.ศ. ๒๕๗๔ มีการคาดการณ์ว่าจะมีประชากรผู้สูงอายุ ถึงร้อยละ ๒๘ ของประชากรทั้งประเทศ จนกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด ซึ่งจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลกระทบในหลายด้าน ทั้งทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคมโดยรวมของประเทศ รวมถึงผู้สูงอายุมีภาวะร่างกายที่เสื่อมถอยและมีความสามารถในการช่วยเหลือดูแลตนเองในการดำรงชีวิตประจำวันที่ลดลง ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความต้องการผู้ดูแลผู้สูงอายุในการให้ความช่วยเหลือดูแลเฉพาะด้านที่มีความเหมาะสมและแตกต่างกัน จากรายงานกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ผู้สูงอายุได้รับการประเมินและคัดกรองสุขภาพ จำแนกตามความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน ผ่านระบบคลังข้อมูลด้านการแพทย์และสุขภาพ พบว่า ผู้สูงอายุที่ได้รับการประเมิน

จำนวน ๗,๖๘๕,๙๙๘ คน (ร้อยละ ๘๔.๐๘) แบ่งเป็นกลุ่มติดสังคม จำนวน ๗,๔๓๒,๘๗๕ คน (ร้อยละ ๙๖.๗๑) ติดบ้าน จำนวน ๒๐๖,๕๖๙ คน (ร้อยละ ๒.๖๙) และติดเตียง จำนวน ๔๖,๕๕๔ คน (ร้อยละ ๐.๖๐) โดยผู้สูงอายุ กลุ่มติดสังคมและติดบ้านที่ไม่มีภาวะพึ่งพิงเป็นกลุ่มที่สามารถดูแลตนเองได้เบื้องต้น แต่ต้องการได้รับการช่วยเหลือ ดูแลจากผู้อื่นในบางกิจกรรม เช่น การออกไปทำธุระหรือกิจกรรมนอกบ้าน การประสานงานติดต่อหน่วยงานต่าง ๆ การดูแลจัดการโภชนาการอาหารที่เหมาะสม การพาไปหาหมอ การให้คำปรึกษา เป็นต้น ซึ่งเป็นการดูแลผู้สูงอายุ ในรูปแบบวิถีใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทสถานการณ์สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ประกอบกับผู้สูงอายุในเขตเมือง ที่มีแนวโน้มการอยู่ลำพังคนเดียวหรือโสดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีความต้องการผู้ดูแลผู้สูงอายุที่สามารถดูแล ผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม ซึ่งในปัจจุบัน พบปัญหาการขาดแคลนผู้ดูแลผู้สูงอายุและมีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการในสังคม ทำให้เป็นประเด็นที่ท้าทายให้ประเทศไทยต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับและแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้น โดยจำเป็นต้องมีการพัฒนาบุคลากรด้านผู้ดูแลผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับบริบทและสอดคล้องกับสถานการณ์ ปัจจุบันของสังคมไทยและความต้องการของผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่ม

กรมกิจการผู้สูงอายุ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการดูแลผู้สูงอายุอย่างมีมาตรฐานและครอบคลุมในทุกมิติ โดยดำเนินการผลักดันและขับเคลื่อนการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับทุกกลุ่มเป้าหมาย ผ่านกลไกการ บูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปัญหาและรองรับการขาดแคลนบุคลากร ผู้ดูแลผู้สูงอายุ โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้จัดทำ “โครงการเพื่อนสูงวัย (Care Befriend)” ซึ่งเป็นการ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเสริมสร้างทักษะความรู้เกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้สูงอายุเบื้องต้น ให้กับอาสาสมัครพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ) ประชาชนทั่วไปหรือผู้ที่สนใจ จากการดำเนินโครงการ ดังกล่าว ควรมีการเพิ่มประสิทธิภาพและขยายผลการดำเนินโครงการ โดยส่งเสริมให้ผู้ผ่านการอบรมสามารถประกอบ อาชีพได้อย่างมีมาตรฐานและผ่านการรับรองสมรรถนะอาชีพจากหน่วยงานที่รับรองอย่างเหมาะสม รวมทั้งเป็นการ สร้างโอกาสในการประกอบอาชีพผู้ดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ส่งผลให้ ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

๔. วัตถุประสงค์ของข้อเสนอแนวทางการพัฒนาหรือปรับปรุงงาน

๔.๑ เพื่อพัฒนารูปแบบแนวทางการผลักดันการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ สังคมในปัจจุบัน รวมถึงขยายผลการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม

๔.๒ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานโครงการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบัน และสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕. บทวิเคราะห์/แนวความคิด/ข้อเสนอ และข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไข

๕.๑ บทวิเคราะห์

สถานการณ์สังคมผู้สูงอายุที่มีการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ในปัจจุบัน โดยมีการคาดการณ์ว่าในปี ๒๕๗๔ จะมีจำนวนผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ ๒๐ ของประชากรทั้งหมด ซึ่งกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด และมีการคาดการณ์ว่าสัดส่วนของประชากรวัยเด็ก และวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลง สวนทางกับจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงสภาวะพึ่งพิง ที่เกิดขึ้นในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจากสถานการณ์ดังกล่าว ส่งผลต่อการเตรียมความพร้อมดูแลผู้สูงอายุ

ที่เหมาะสมในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ทั้งทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคมโดยรวมของประเทศ โดยผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงจำเป็นต้องได้รับการดูแลอย่างมีมาตรฐานจากผู้ดูแลผู้สูงอายุหรือบุคลากรที่ผ่านการอบรมความรู้ตามมาตรฐานหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมทั้งผู้สูงอายุที่ไม่อยู่ในภาวะพึ่งพิงหรือผู้สูงอายุที่มีความต้องการได้รับการช่วยเหลือดูแลในบางกิจกรรมและต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ซึ่งส่งผลต่อการดูแลผู้สูงอายุที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์สังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และเป็นการเตรียมความพร้อมรองรับการดูแลผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ

๕.๒ แนวความคิด

การนำเสนอผลงานฉบับนี้ได้มีการนำแนวคิดวิเคราะห์ SWOT Analysis และแนวคิดทรัพยากรในการบริหาร (๔M) มาวิเคราะห์เพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพและขยายผลการสร้างผู้บริการดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์สังคมปัจจุบัน เพื่อเป็นข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาและสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่รองรับความต้องการของสังคม เนื่องจากกรมกิจการผู้สูงอายุได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการเพื่อนสูงวัย (Care Befriend) ขึ้น โดยมุ่งหวังให้เกิดการเสริมสร้างทักษะความรู้ในการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุ และสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ เช่น การช่วยเหลือบริการดูแลพาผู้สูงอายุออกไปทำกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ เป็นต้น

การวิเคราะห์ SWOT Analysis เป็นการประเมินวิเคราะห์สภาวะการณ์และศักยภาพที่เกิดขึ้นในองค์กร เพื่อกำหนดกลยุทธ์ขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นวิเคราะห์จากจุดแข็ง จุดอ่อน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักของการประเมินสภาพแวดล้อมภายในองค์กรที่เป็นจุดแข็งที่จะทำให้องค์กรประสบผลสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนด และเป็นจุดอ่อน ที่ควรนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้นำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดในองค์กร รวมทั้งโอกาส และอุปสรรค เป็นปัจจัยหลักของการประเมินสภาพแวดล้อมนอกขององค์กรซึ่งมีผลและเอื้ออำนวยต่อความสำเร็จในการดำเนินงานตามเป้าหมาย ซึ่งเมื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ไขเกี่ยวกับผลงานฉบับนี้ เพื่อให้เห็นถึงสถานการณ์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ซึ่งมีผลต่อการดำเนินการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ทำให้มีข้อมูลในการกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายที่ถูกกำหนดมาบนจุดแข็งของระบบงาน และการแสวงหาประโยชน์จากโอกาสทางสภาพแวดล้อม และสามารถกำหนดกลยุทธ์ที่มุ่งเอาชนะอุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้นหรือลดจุดอ่อนให้น้อยที่สุด โดยมีรายละเอียดของการวิเคราะห์ SWOT Analysis ดังนี้

๑) การประเมินสภาพแวดล้อมภายใน จะเกี่ยวกับการวิเคราะห์และพิจารณาทรัพยากรและความสามารถภายในครอบคลุมทุกด้านของกรมกิจการผู้สูงอายุ ซึ่งวิเคราะห์ทั้งด้านโครงสร้าง ระบบ ระเบียบข้อบังคับ แนวทางปฏิบัติงาน บุคลากร ทักษะความรู้ งบประมาณ ระยะเวลา รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารงาน เพื่อกำหนดจุดแข็งและจุดอ่อนของการดำเนินงานโครงการ ประกอบด้วย

๑.๑ จุดแข็ง (S : Strengths) การวิเคราะห์ประเมินจุดแข็งของการดำเนินงานของภายในองค์กร เมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อเสนอแนวคิดการพัฒนาหรือปรับปรุงงาน พบว่า กรมกิจการผู้สูงอายุ เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุทุกรูปแบบและครอบคลุมในทุกมิติ โดยมีการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านผู้สูงอายุในการดำเนินงานที่ชัดเจนสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระดับประเทศ รวมทั้งผู้บริหารองค์กรตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ให้ครอบคลุมต่อการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุทุกกลุ่มเป้าหมาย

เพื่อเตรียมพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงจำนวนผู้สูงอายุ และเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนบุคลากร ผู้ดูแลผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับสังคมวิถีใหม่ รวมทั้งบุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องในองค์กรทุกระดับได้มีส่วนร่วม ในการกำหนดทิศทางและแผนการดำเนินงานขับเคลื่อนการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งองค์กรยังได้รับการสนับสนุนความร่วมมือจากหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ และเอกชนภายนอกองค์กรในการเป็นส่วนร่วมบูรณาการความร่วมมือในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี เช่น ทักษะ องค์ความรู้ วิทยาการที่เป็นประโยชน์ในการจัดอบรม ข้อเสนอแนะทางการประกอบอาชีพ การกำหนดสมรรถนะอาชีพ เพื่อส่งเสริมการมีมาตรฐานอาชีพในอนาคต เป็นต้น รวมทั้งการดำเนินงานโครงการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ เพื่อนิสวย (Care Befriend) ได้มีการจัดอบรมผ่านระบบออนไลน์ โดยมีการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการ ดำเนินงานให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ซึ่งจากจุดแข็งต่าง ๆ ส่งผลต่อการกำหนดแนวทางการดำเนินงานขับเคลื่อนการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ ผู้สูงอายุในปัจจุบันที่มีความชัดเจนและสอดคล้องต่อนโยบายและยุทธศาสตร์ที่กำหนด นำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็น รูปธรรม เพื่อรองรับต่อความต้องการของสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบันที่มีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของประชากร ผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง และมีรูปแบบการดูแลผู้สูงอายุที่เฉพาะแตกต่างกันของผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม

๑.๒ จุดอ่อน (W : Weaknesses) การวิเคราะห์ประเมินจุดอ่อนในการดำเนินงานภายในองค์กร เมื่อนำมา วิเคราะห์ข้อเสนอแนวคิดการพัฒนาและปรับปรุงงาน พบว่า กรมกิจการผู้สูงอายุ เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุในหลายด้านและหลากหลายมิติ อีกทั้งปัจจุบันสังคมไทย มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ส่งผลให้ต้องมีการขับเคลื่อนและกำหนด แผนการดำเนินงานอย่างเหมาะสมและชัดเจนสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย อย่างครอบคลุม ส่งผลให้องค์กรมีภาระงานรับผิดชอบที่มาก แต่มีจำนวนบุคลากรในการปฏิบัติที่ไม่เพียงพอ ต่อภาระงานที่รับผิดชอบที่เกิดขึ้นหรือเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน อีกทั้งบุคลากรขาดทักษะความรู้และประสบการณ์ ในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งบุคลากรมีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งบ่อยครั้ง ย่อมส่งผลให้ขาดความต่อเนื่อง และสม่ำเสมอของการดำเนินงาน รวมทั้งเกิดความล่าช้าในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน และอาจก่อให้เกิดปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนด

๒) การประเมินสภาพแวดล้อมภายนอก เป็นการวิเคราะห์และพิจารณาค้นหาโอกาสและปัญหาอุปสรรค ของการดำเนินงานที่ได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมภายนอกในมิติต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง ประชากร ระบบเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ค่านิยม เป็นต้น ซึ่งจะส่งผล กระทบต่อการดำเนินงานองค์กร ประกอบด้วย

๒.๑ โอกาส (O : Opportunities) เป็นการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยภายนอกขององค์กรที่ส่งผลกระทบ ที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินงานโครงการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยโอกาสเกิดได้ทั้งทางตรง และทางอ้อม ซึ่งจะแตกต่างจากจุดแข็งตรงที่โอกาสเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายนอก ส่วนจุดแข็งเป็นผลมาจาก สภาพแวดล้อมภายใน ซึ่งการดำเนินงานโครงการจะต้องคำนึงถึงการแสวงหาโอกาส เพื่อให้องค์กรสามารถดำเนิน โครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการนำมาวิเคราะห์ข้อเสนอแนวคิดการพัฒนาหรือปรับปรุงงาน พบว่า กรมกิจการผู้สูงอายุมีความร่วมมือจากหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น บริษัท ให้บริการดูแลผู้สูงอายุระหว่างวันในการพาไปหาหมอหรือทำกิจกรรมทางสังคมนอกบ้าน บริษัทบริการรถรับส่ง

สำหรับผู้สูงอายุ ผู้ประกอบการดูแลผู้สูงอายุพาไปพบแพทย์และทำกิจกรรมนอกบ้าน บริษัทจัดทัวร์ท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น โดยหน่วยงานภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนในการบูรณาการสร้างความร่วมมือให้เกิดการผลักดันและขับเคลื่อนการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์สังคมในปัจจุบัน เพื่อรองรับความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งตระหนักถึงการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมผู้สูงอายุที่ผู้สูงอายุมีความต้องการที่หลากหลายและแตกต่างกัน ส่งผลให้หน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเกิดความตื่นตัวและส่งเสริมสนับสนุนให้การดำเนินงานโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ผู้สูงอายุสามารถเข้ากับสังคมและออกมาทำกิจกรรมดำเนินชีวิตนอกบ้านได้อย่างเป็นปกติสุข อีกทั้งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เล็งเห็นถึงความสำคัญของการดูแลประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างเท่าเทียมกัน โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงให้มีการส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาทุนมนุษย์ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการผลักดันการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย และสร้างให้มีจำนวนเพียงพอต่อการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุในสังคม สะดวกต่อการใช้งานระบบ

๒.๒ อุปสรรค (T : Threats) เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเป็นข้อจำกัดหรือปัจจัยคุกคามการดำเนินงานขององค์กร ซึ่งองค์กรจะต้องหลีกเลี่ยงหรือปรับสภาพองค์กรให้มีความเข้มแข็งพร้อมเผชิญกับผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยเมื่อนำมาวิเคราะห์ข้อเสนอแนวคิดการพัฒนาและปรับปรุงงาน พบว่า จากการดำเนินงานที่ผ่านมาของกรมกิจการผู้สูงอายุในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-๑๙) เป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งเป็นอุปสรรคที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานโครงการให้เกิดข้อจำกัดบางอย่างในการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด เช่น การปรับแนวทางการดำเนินโครงการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่เพื่อนสูงวัย (Care Befriend) ซึ่งต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดอบรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-๑๙) ทำให้จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดอบรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงการปรับตัวของผู้คนในสังคมชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) โดยมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต เนื่องจากต้องมีการปรับตัวให้อยู่รอดตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งประชาชนก็สามารถปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตใหม่ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเห็นได้จากการเข้ารับการอบรมผ่านระบบออนไลน์ โดยจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนสำคัญและสามารถอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม และสามารถเข้าถึงองค์ความรู้เพื่อใช้ในการดูแลผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี ตรงข้ามกับผู้เข้ารับการอบรมบางส่วนอาจเล็งเห็นว่าเป็นอุปสรรคต่อการใช้งานระบบการอบรมในหลักสูตร ทำให้ขาดโอกาสเข้าถึงการอบรมสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ดังกล่าวได้ ดังนั้น จึงควรมีการวางแผนปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา รูปแบบการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทุกรูปแบบอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง

การวิเคราะห์หลักการ ๔M เพื่อบริหารจัดการและควบคุมการดำเนินงานโครงการให้เกิดประสิทธิภาพ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดของโครงการ โดยอาศัยทรัพยากรและปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งเมื่อนำข้อเสนอแนวคิดมาวิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยที่สำคัญของการบริหารจัดการองค์กรในหลักการ ๔M โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. ด้านคนหรือบุคลากร (Man) คือ การดำเนินงานจำเป็นต้องอาศัยคนหรือบุคลากรเป็นต้นทุนสำคัญในการขับเคลื่อนและผลักดันให้โครงการบรรลุผลตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยบุคลากรหรือผู้ปฏิบัติงานควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนทักษะความรู้ความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงาน มีความพร้อมและมีประสิทธิภาพความสามารถในการดำเนินงานได้เป็นอย่างดี และจำเป็นต้องมีจำนวนเพียงพอต่อภาระหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงาน จึงทำให้งานสามารถดำเนินไปได้อย่างมีสมดุล และสามารถบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้

๒. ด้านการเงินหรืองบประมาณ (Money) คือ งบประมาณ เป็นปัจจัยที่ส่วนหนึ่งของการดำเนินงานโครงการ โดยเมื่อมีการวางแผนจัดทำโครงการต้องมีการบริหารเงินหรืองบประมาณให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดกับกลุ่มเป้าหมาย โดยมุ่งเน้นการบริหารจัดการงบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นหลัก ซึ่งงบประมาณควรมีเพียงพอต่อการวางแผนการดำเนินงาน

๓. ด้านวัสดุ อุปกรณ์ (Materials) วัสดุอุปกรณ์ หรือทรัพยากรเป็นสิ่งที่สำคัญในการบริหารจัดการโครงการให้เกิดประสิทธิภาพเป็นประโยชน์สูงสุด โดยไม่ทำให้สิ้นเปลือง ซึ่งจากการนำมาวิเคราะห์ตามข้อเสนอแนวคิด พบว่าองค์กรหรือหน่วยงานควรมีความพร้อมในการจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานหรืออำนวยความสะดวกให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด เช่น ระบบการประชุมทางไกล อินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ เอกสารประกอบการอบรม เป็นต้น เพื่อสนับสนุนให้ผู้เข้ารับการอบรมในโครงการสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

๔. ด้านการบริหารจัดการ (Management) กระบวนการจัดการ รวมถึงการบริหารการดำเนินโครงการตลอดจนควบคุมกำกับดูแลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างเต็มที่ ภายใต้ทรัพยากรที่มีทั้งหมด

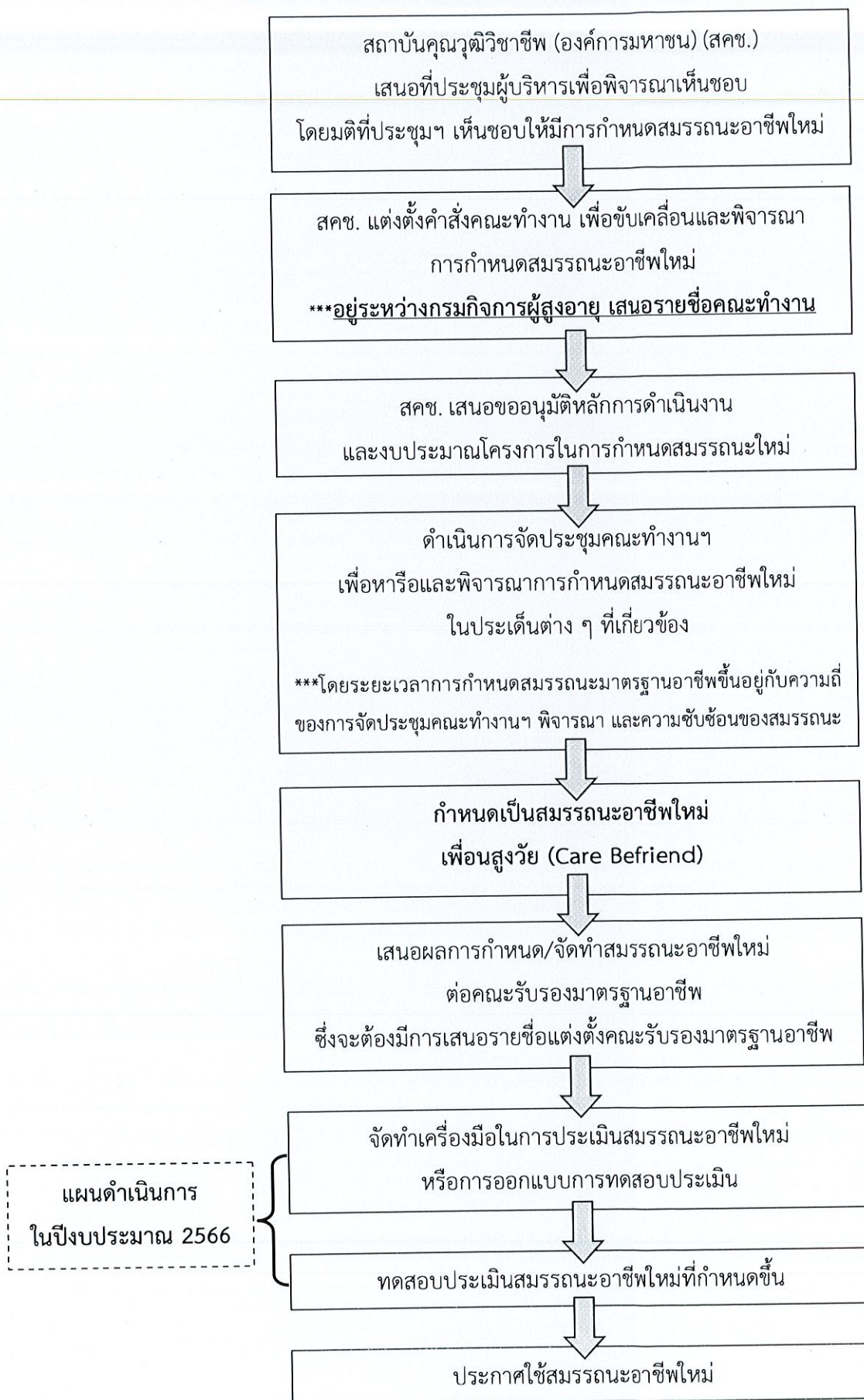
๕.๓ ข้อเสนอ

๑) กรมกิจการผู้สูงอายุจัดทำหลักสูตรดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ที่มีความเหมาะสมและเป็นมาตรฐานรองรับความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุสามารถควบคุม กำกับ ดูแลผู้ที่ผ่านการอบรมในหลักสูตรดังกล่าวให้สามารถประกอบอาชีพดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ได้อย่างมีมาตรฐาน เพื่อผู้สูงอายุที่ให้บริการได้รับความปลอดภัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

๒) กรมกิจการผู้สูงอายุร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องจัดทำสมรณะอาชีพใหม่เพื่อนสูงวัย (Care Befriend) ซึ่งเป็นอาชีพดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์สังคมในปัจจุบัน เพื่อใช้ในการทดสอบประเมินสมรรถนะคุณวุฒิตามมาตรฐานทางวิชาชีพ ผ่านกลไกการบูรณาการความร่วมมือกับสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (องค์การมหาชน) รวมทั้งกรมกิจการผู้สูงอายุสนับสนุนและผลักดันให้ผู้ผ่านการอบรมในหลักสูตรได้เข้ารับการทดสอบประเมินรับรองสมรรถนะคุณวุฒิของบุคคลตามมาตรฐานทางวิชาชีพดังกล่าว โดยมุ่งเน้นให้เกิดมาตรฐานในการพัฒนาศักยภาพกำลังคนในการดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่

๓) กรมกิจการผู้สูงอายุมีการสร้างช่องทางสื่อสารสัมพันธ์ในการเชื่อมโยงข้อมูลสำหรับผู้สูงอายุที่ต้องการใช้บริการดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่เข้ากับผู้ที่ผ่านการอบรมในหลักสูตร โดยเป็นช่องทางในการต่อยอดสร้างรายได้ในอาชีพดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ และผู้ผ่านการอบรมในหลักสูตรที่มีมาตรฐานสามารถดูแลผู้สูงอายุได้อย่างมีคุณภาพ ส่งผลให้เกิดการสร้างอาชีพและรายได้ที่มั่นคงยั่งยืน รวมทั้งสามารถติดตามผลการดำเนินงานและประสิทธิภาพของการดำเนินงานดังกล่าวได้อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

แนวทางการกำหนดสมรรถนะอาชีพใหม่ “เพื่อนสู่งวัย Care Befriend”

๕.๔ ข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไข

๕.๔.๑ ผู้สูงอายุมีลักษณะเป็นปัจเจกชน ซึ่งแต่ละบุคคลมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกัน รวมถึงมีปัญหาคความซับซ้อน ส่งผลให้รูปแบบการดูแลและความต้องการได้รับการดูแลที่แตกต่างกัน จึงทำให้ต้องมีการสนับสนุนองค์ความรู้หรือทักษะที่หลากหลายและมีการเพิ่มเติมทักษะความรู้ให้เท่าทันสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

๕.๔.๒ การประกอบอาชีพผู้ดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ยังไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรรับรองคุณภาพหรือมาตรฐานที่เหมาะสม ดังนั้นจึงควรมีการวางแผนผลักดันให้เกิดการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานอย่างถูกต้องเหมาะสม

๕.๔.๓ หน่วยงานภาคีเครือข่ายบางแห่งขาดความร่วมมืออย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบกับการสนับสนุนให้เกิดประโยชน์ในการต่อยอดอาชีพอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นจึงควรมีการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

๖. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๖.๑ ผู้ผ่านการอบรมในโครงการเพื่อนสูงวัย (Care Befriend) ได้รับการสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพผู้ดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่ และมีรายได้ที่มั่นคง

๖.๒ ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมและสอดคล้องต่อความต้องการของสถานการณ์สังคมในปัจจุบัน

๖.๓ หน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมขับเคลื่อนความร่วมมือในการสร้างผู้ดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่อย่างเป็นรูปธรรม

๗. ตัวชี้วัดความสำเร็จ

๗.๑ หลักสูตรเพื่อนสูงวัย (Care Befriend) ได้กำหนดเป็นสมรรถนะอาชีพใหม่และได้รับรองตามมาตรฐานอาชีพจากสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (องค์การมหาชน)

๗.๒ ผู้ผ่านการอบรมในโครงการเพื่อนสูงวัย (Care Befriend) ได้มีการทดสอบประเมินสมรรถนะอาชีพใหม่เพื่อนสูงวัย (Care Befriend) จากสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (องค์การมหาชน) เพื่อได้รับการรองสมรรถนะอาชีพ รวมทั้งมีโอกาสในการประกอบอาชีพผู้ดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบใหม่อย่างมีมาตรฐาน

(ลงชื่อ)..... วิชนี ดอกบัว

(.....นางสาววิชนี ดอกบัว.....)

ผู้ขอประเมิน
(วันที่)..... ๔ / พ.ย. / ๒๕๖๕

บรรณานุกรม

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (๒๕๖๕). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. ๒๕๖๔*. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. สารประชากร มหาวิทยาลัยมหิดลประชากรของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๖๔. [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ; ๒๕๖๔. [เข้าถึงเมื่อ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๕]. เข้าถึงได้จาก <http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsbeta/th/>

หลักการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis). [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ; ๒๕๕๙. [เข้าถึงเมื่อ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๕]. เข้าถึงได้จาก <http://www.agri.cmu.ac.th/2017/files/Download/หลักการวิเคราะห์SWOT.pdf>

การวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนโอกาส (SWOT Analysis) . [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ; ๒๕๕๙. [เข้าถึงเมื่อ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๕]. เข้าถึงได้จาก <http://www.thaidisplay.com/content-42.html>.

กิตติราช เตชะมโนกุล. *การวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน (SWOT Analysis)*. โครงการจัดทำข้อมูลองค์ความรู้วัดที่ ๑. นิยมธุรกิจ. การตลาด

นายธีรชัย เนียมหลวง. SWOT Analysis องค์กร. โครงการจัดทำข้อมูลองค์ความรู้วัดที่ ๑. นิยมธุรกิจ. การตลาด

เอกชัย บุญยาภิธาน. (๒๕๕๓). *คู่มือวิเคราะห์ SWOT อย่างมืออาชีพ*. กรุงเทพฯ : ปัญญาชน

หลักการบริหาร วิเคราะห์ จัดการ Management. [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ; ๒๕๖๕. [เข้าถึงเมื่อ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๕]. เข้าถึงได้จาก <http://www.pangpond.com/4m>

หลักการบริหาร ๔M สำหรับกระบวนการผลิตในอุตสาหกรรม. [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ; ๒๕๖๓. [เข้าถึงเมื่อ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๕]. เข้าถึงได้จาก <http://www.ieprosoft.com/เพิ่มประสิทธิภาพ-๓-เท่า>

ลดต้นทุนการผลิตอย่างไรให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น. [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ; ๒๕๖๓. [เข้าถึงเมื่อ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๕]. เข้าถึงได้จาก <http://www.mmthailand.com/ลดต้นทุน-ผลผลิตเพิ่ม>

การบริหารงาน ๔M. [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ; ๒๕๕๕. [เข้าถึงเมื่อ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๕]. เข้าถึงได้จาก <http://www.gotoknow.org/๑การบริหารงาน๔M>